

megafon

Tiskana izdaja portala Megafon.si - št. 96 - I. IV - 30. oktober 2025

mladi prestopniki

razbijamo tabuje

**z raketo
kar
z dvorišča**

stran 20

družba

**mladoletnice
so lahko
morilke**

stran 19

intervju

**nekateri
potrebujejo
močne impulze**

stran 14

lokalno

**do zdravnika
težje kot
drugod**

stran 4

Kako naj država kaznuje mladoletne prestopnike?

| Simon Smole

Statistični urad Republike Slovenije (Surs) je objavil podatke o mladoletniškem kriminalu pri nas za preteklo leto. Število mladoletnih storilcev kaznivih dejanj z izrečenim vzgojnim ukrepom ali kaznijo je v letu 2024 naraslo za nekaj manj kot tretjino, obsojenih polnoletnih oseb pa je bilo skoraj tri odstotke manj.

Od osamosvojitve Slovenije sta za področje obravnavanja mladoletnikov pristojna Kazenski zakonik (KZ) in Zakon o kazenskem postopku (ZKP). Po prvem je starost za kazensko odgovornost določena na 14 let, mladoletne storilce pa uvršča v tri skupine. V prvi so otroci, mlajši od 14 let, ki jih ne obravnavajo sodišča, temveč organi socialnega varstva; v drugi so mlajši mladoletniki, stari 14 in 15 let, ki jim lahko sodišče izreče le vzgojni ukrep; v tretji pa starejši mladoletniki, stari 16 in 17 let, ki jim sodišče praviloma izreče vzgojni ukrep, le izjemoma denarno kazen ali kazen mladoletniškega zapor. Mladoletniki pa so posebnega varstva deležni tudi pri izreku kazni. Oseba, ki ni dopolnila 14 let, sploh ni subjekt kazenskega prava. Zoper takšno osebo se ne more voditi kazenskega postopka. Do takrat lahko namreč policija odgovornost išče le pri njihovih starših, saj otrok do te starosti ni kazensko odgovoren. Vse je tako odvisno od staršev in skrbstvenega organa.

Podatki Surs kažejo, da je bilo na državnih tožilstvih ovadenih 2.422 mladoletnih oseb, kar je v primerjavi z letom 2023 osem odstotkov več. Lani so sodišča vzgojni ukrep ali kazen izrekla 241 mladoletnim oseb, kar je za 28,2 odstotkov več kot leto prej. Med vzgojnimi ukrepi je prevladovalo nadzorstvo organa socialnega varstva, pri katerem mladoletnik ostane v svojem okolju, pod nadzorom dodeljenega svetovalca, ki mu nudi strokovno pomoč pri vzgoji in razvoju.

Največ vzgojnih ukrepov je bilo izrečenih za kazniva dejanja zoper premoženje (39,4 %); za 3,3 odstotne točke več kot predlani (36,1 %). Postopki so bili v povprečju najkrajši za mladoletne storilce kaznivih dejanj zoper gospodarstvo (91 dni), najdaljši pa za mladoletne storilce kaznivih dejanj zoper varnost javnega prometa (232 dni). Povprečno najdaljši so bili postopki v primerih, ko je bil mladoletniku izrečen vzgojni ukrep oddaje v prevzgojni dom (423 dni). Najstnikom, ki zaidejo na stranpoti življenja, najbolje pomagamo s hitro obravnavo njihovih težav. Statistika Surs namreč kaže, da se mladoletniki pogosto znajdejo v predolgih pravnih postopkih. Ista raziskava pa ne upošteva nasilja med vrstniki, kjer sta žrtev in povzročitelj oba mladoletna. Medvrstniško nasilje ima lahko oblike, ki niso nujno protipravna dejanja, na primer zbadanje,

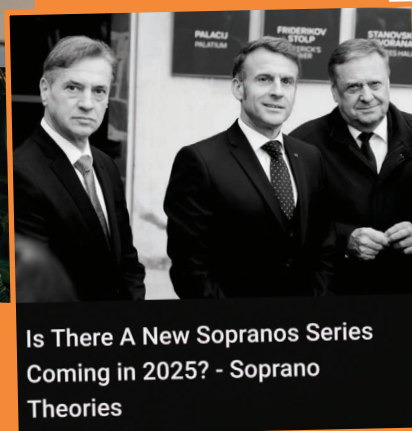
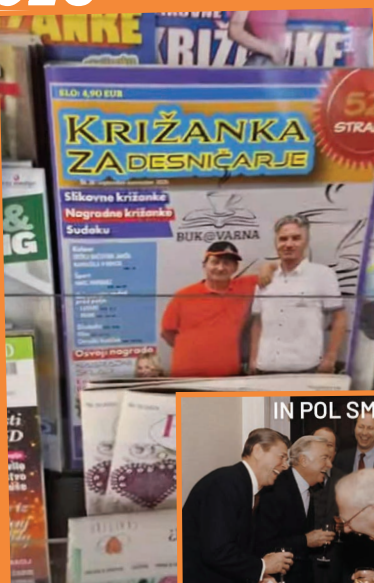
norčevanje in podobno, kar je nemogoče beležiti, je pa v šolah zelo prisotno.

Mladoletna kriminaliteta je specifično področje, saj je storilec v fazi odrasčanja in razvoja, zato potrebuje posebno obravnavo. Sodobnejše študije s področja nevroznanosti in psihologije ugotavljajo, da se človeški možgani, še posebej v delih, ki skrbijo za nadzorovanje impulzov in predvidevanje posledic, razvijajo šele v dvajsetih letih in da torej možgani mladoletnikov zato ne delujejo s polno kapaciteto. Drugačne naj bi bile tudi njihove zmožnosti za moralno presojo in zaradi razvojnega stadija naj bi bili bistveno bolj pod vplivom okolja in vrstnikov kot odrasli storilci.

V kazenskem pravu ločijo dva kriterija za določanje spodnje starostne meje, s katero nastopi kazenska odgovornost posameznika. Eno je formalno merilo, pri katerem je starostna meja določena glede na koledarsko starost posameznika, drugo pa materialno merilo, kjer se ugotavlja dosežena stopnja biološkega ter socialnega razvoja osebnosti mladoletnika. V sodobnem kazenskem pravu sicer zaradi jasnosti in natančnosti prevladuje prvo merilo. A intuitivno se zdi primernejše drugo merilo, zaradi različnih hitrosti in poti razvoja mladostnika.

Država bi z zakonom rada ustanovila poseben center za mladoletnike, kjer bi ocenili težave mladoletnika. Nanj bi se obrnili zlasti takrat, ko bi se izkazalo, da ima mladostnik kompleksnejše težave in pri njihovem reševanju potrebuje več pomoči različnih strokovnjakov. S tem bi, upajmo, večino mladostnikov odredila ujetosti v kazenske postopke in represivne institucije. “

ujeto v mrežo

Is There A New Sopranos Series Coming in 2025? - Soprano Theories

Cvetka

Ste tudi sami posneli kako zanimivo, nenavadno ali lepo fotografijo? Delite jo z nami in jo pošljite na: razglednice@megafon.si
Sprejemamo tudi video posnetke.

Tako smo protestirali proti policijskemu nasilju v Ljubljani. **Božidar**

Jaz pa po krof. **Martin**

Cvetka

PARLAMENTIRANJE

Kako se piše tvoj morilec?

Blaž Omahen |

Zaradi umora v Novem mestu, ki se je zgodil med vikendom, sta že naslednji dan odstopa predsedniku vlade ponudila pravosodna ministrica Andreja Katič in notranji minister Boštjan Poklukar. Na tiskovni konferenci sta obsodila vsakršno nasilje ter prevzela objektivno odgovornost. Robert Golob je njuna odstopa sprejel in sporočil, da bo v kratkem našel novi imeni za njuna naslednika.

To sicer ni prvi umor v tem mandatu. Konec lanskega leta je intervencija policije pripeljala do smrti Ljubljanačana. Direktorat za policijo in druge varnostne naloge na Ministrstvu za notranje zadeve je pred kratkim ugotovil, da so policisti ravnali nesorazmerno, njihov prijem davljenja je bil uporabljen nestrokovno, policisti so opustili izvajanje prve pomoči, prav tako pa so ugotovili nezakonito, nestrokovno in nesorazmerno uporabo telesne sile zoper vklenjenega človeka. Odstopa ni, ne po smrti ne po končnih ugotovitvah, ponudil nihče.

Po podatkih Vrhovnega državnega tožilstva Republike Slovenije v povprečju od pet do sedem partnerjev letno ubije svojo partnerko. Pogosto so to mame, katerih otroci nato ostanejo brez obeh staršev. Taki primeri so le redko vredni omembe ministrov in ministric, k odstopu pa ne poziva niti opozicija.

Nasprotno se je zgodilo minuli vikend. Šlo je za pretep pred gostinskim lokalom, v katerem je umrl oče, ki je prišel po svojega otroka. Bistvena razlika pa je bila, da je moškega do smrti poškodoval Rom. To je v hipu rezultiralo v odstopu dveh ministrov, izrednem obisku Novega mesta, napovedi shodov ter pozivu k odstopu celotne vlade in odhodu na predčasne volitve. Nihče pa ni

pojasnil, kako je minister za notranje zadeve bolj odgovoren za smrt moškega pred gostilno kot pa za smrt, ki jo je povzročilo nestrokovno in nezakonito ravnanje policije, kar je potrdil tudi direktorat ministrstva. Ali pa, kako je ministrica za pravosodje bolj odgovorna za smrt pretepenega očeta kot za smrti petih do sedmih žensk letno v primerih femicida.

Jasno je, da je razlika predvsem v morilcih. Predsednik vlade in vladna koalicija sta sprejela percepcijo opozicije, ki se razlikuje glede na etnično pripadnost morilca, rekoč, če te že ubije, naj bo vsaj kleni Slovenec. To demonstrira tudi poziv nekdanjega državnega sekretarja za nacionalno varnost v kabinetu nekdanjega predsednika vlade Janeza Janše Žana Mahničiča, ki je na družbenem omrežju X Slovence pozval, da poprimejo za orožje in se zoperstavijo Ciganom, ki jih pobijajo.

Predsednica države Nataša Pirc Musar je v državnem zboru zahtevala sklic izredne seje na to temo. Predsednik Robert Golob pa je napovedal serijo ukrepov in zaostretev kaznovalne politike. Obljubil je tudi podvojitve policijske prisotnosti v dolenjski prestolnici ter omenil možnost prisotnosti specialne enote policije. Hkrati je pozval k umiritvi situacije in se zavzel proti širjenju sovraštva ter nabiranju političnih točk na račun umora, a opozicija ga je s tem že davno prehitela.

Opozicija koaliciji prav tako očita, da je zanemarila varnost jugovzhodne Slovenije tudi s tem, da ni sprejela paketa ukrepov, ki jih je, ciljano na romsko skupnost, predlagala skupina županov. Ti so se sicer nanašali predvsem na obvezno obiskovanje šole ter izplačevanje otroških dodatkov. “

Realnost zdravstva v Istri nič boljša

| Andraž Velkavrh

Slovensko zdravstvo je v zadnjem obdobju velikokrat na udaru kritik. Ljudstvo odgovornim v medicini očita neprimeren odnos do strank, neizobraženost in pomanjkanje kadra, dolge čakalne vrste, napake in površnost pri delu. Na redakcijo Megafona se je pred dnevi obrnila anonimna gospodična, ki je nad trenutnim stanjem in podobo zdravstva razočarana. Izpostavila je dolge čakalne dobe na področju nevrologije, pomoči pri duševnem zdravju, pedopsihatrije ter pomanjkanje kliničnih psihologov in ginekologov. Še posebej se to, v primerjavi z ostalimi deli države, opazi v obalno-kraški regiji.

Po zadnjih podatkih je v Sloveniji brez ginekologa okrog 230.000 žensk, kar je po mnenju naše sogovornice šokantno, saj naj bi bil dostop do ginekologa osnovna pravica žensk. V slovenski Istri je skupno 12 ginekologov in ginekologinj, vsi pa so trenutno zasedeni. V izolskem zdravstvenem domu ima zdravnica trenutno 4.912 pacientk, najbližje prosto mesto pa trenutno najdemo v postojnski bolnišnici. Najmanjši delež tistih brez ginekologa je med dekleti, starimi od 13 do 19 let, kar je po mnenju Ministrstva za zdravje logično, saj si mlade ženske brez ginekoloških težav ginekologa praviloma izberejo šele ob začetku spolne aktivnosti, ki ponavadi nastopi kasneje.

V Piranu deluje edini tim pedopsihatrije v slovenski Istri. Čakalna doba za prvi redni pregled je dve leti, za hiter pregled leto in pol, za zelo hiter pregled pa leto in tri mesece. To so podatki, ki bodejo v oči, ker je govora o otrocih, ki potrebujejo psihološko pomoč. V dveh letih čakanja se lahko zgodi marsikaj, saj otrok v tem času odraste, pri tem pa se lahko težave končajo ali se stopnjujejo.

Z enako dobo čakanja se srečujejo tudi

pacienti v ZD Izola na oddelku klinične psihologije, kjer ima edina specialistka povsem zapolnjen program. Malce boljše je stanje v ZD Koper, kjer se na prvi pregled čaka med letom in letom in pol. Glavni razlog za dolge čakalne dobe je predvsem pomanjkanje strokovnega kadra, kar je povezano z dolgotrajnim izobraževanjem in specializacijo. Čeprav se število specialistov povečuje, Slovenija še vedno zaostaja za evropskimi standardi. Poleg tega se področje duševnega zdravja sooča z velikim povpraševanjem po storitvah, kar dodatno podaljšuje čakalne vrste. »Do čakalnih vrst prihaja zaradi priliva pacientov iz drugih občin. Težava je tudi v premalo številčnem kadru. Razpisi so, interesa ni. Več ali manj imamo vse veje medicine premalo pokrite,« so svoj pogled na trenutno stanje izpostavili v izolski bolnišnici.

Na najdaljše čakalne dobe smo pri raziskovanju naleteli na področju nevrologije. V slovenski Istri strokovnjake te veje medicine najdemo samo v omenjeni bolnišnici, kjer bi bili ob današnjem naročanju na prvi redni pregled sprejeti aprila 2028, torej čez dve leti in pol. Z zelo hitrim prvim pregledom bi prišli na vrsto julija 2026. Vse več oseb se zato odloča za zasebno zdravstvo, kjer v zameno za plačilo pridejo na vrsto prej, privilegirani pa so tisti, ki si to lahko privoščijo. »Ministrstvo za zdravje si prizadeva, da bi bile pacientom zdravstvene storitve v največji meri zagotovljene v okviru javne zdravstvene mreže in v Sloveniji. Izvajamo številne ukrepe, kot so na primer širitve programov, plačila po realizaciji in razpisi dodatnih koncesij. Ključno pa je, da zadržimo kadrovske vire, ki storitve dejansko tudi opravijo,« so nam zatrdili na ministrstvu, ki je medtem pripravilo Nacionalno strategijo za razvoj in upravljanje kadrov v naslednjem desetletju. Načrtujejo tudi vzpostavitev celovitega sistema zbiranja in

analiziranja podatkov za učinkovito načrtovanje kadrov v zdravstvu. Potekal bo tudi razvoj digitalnega orodja za napredovanje kadrovskega potreba, ki bo omogočal analizo trenutnega stanja in prihodnjih trendov ter podpiral strateško odločanje, načrtovanje in pravočasno ukrepanje za zagotavljanje ustrezne kadrovske pokritosti.

Trenutno letno objavijo dva razpisa, za njihovo načrtovanje pa je pristojen Odbor za načrtovanje specializacij, ki pripravi predlog števila in vrst specializacij. Z namenom usmerjanja mladih zdravnikov v specializacije, v katerih je pomanjkanje največje, ministrstvo razpiše večje število mest ali jih po potrebi zmanjša. »Družinska medicina je recimo v zadnjih dveh letih na podlagi ukrepov pridobila na priljubljenosti, saj je bilo samo lani odobrenih sto specializacij. Na področju izbire specializacije smo namreč leta 2022 uvedli nov dodatek za izbiro specializacije iz družinske medicine (1.000 evrov bruto mesečno), kar je privedlo do večanja števila prijav. V pripravi je podoben ukrep, s katerim bo uveden dodatek za izbiro specializacije iz urgentne medicine,« so uspešen način povečanja zanimanja za prijavo na določeno mesto komentirali na ministrstvu. Z interventnim zakonom so poenostavili postopke prihoda tujih zdravnikov, saj je državni zbor potrdil sistemsko rešitev za priznavanje poklicnih kvalifikacij zdravstvenih delavcev iz tujine.

Poleg tega so uvedli različne administrativne razbremenitve (napotnica do zaključka zdravljenja), nov standard tima v družinski medicini, finančne spodbude (izvajalcu in zaposlenim) v ambulantah družinske medicine ter otroških in šolskih dispanzerjih, za osebe brez osebnega zdravnika pa je bil uveden ukrep dodatnih ambulant. Podprli so tudi nov študijski program Medicina na UP, s čimer si prizadevajo povečati število zdravnikov. Še naprej pa bodo v okviru sredstev za letošnje leto spodbujali izvajanje prvih pregledov, s čimer naj bi se zmanjšalo število čakajočih nad dopustno čakalno dobo.

K boljši sliki zdravstva bodo prispevale tudi spodbude na področju plačne politike ter omogočanje večje avtonomnosti direktorjev javnih zdravstvenih zavodov pri upravljanju in nagrajevanju zaposlenih. Prav tako pa izvajajo številne investicije v infrastrukturo in v opremo bolnišnic, ki so bile dolga leta zapostavljene. Najboljši ukrep pa bo verjetno povišanje plač zdravnikov, kot je bilo to opazno na področju družinske medicine, čeprav se je povprečna plača zdravnikov in zobozdravnikov v javnem sektorju od leta 2022 do letos že tako ali tako povišala iz 3.867 na 5.487 evrov. 66

Suhi zadrževalniki za suho Izolo

Ana Zupan
foto: izola.si

Na območju treh izolski hudournikov – Rikorvo 1, Rikorvo 2 in Morer – se bo kmalu začela gradnja šestih suhih zadrževalnikov različnih prostornin, ki bodo bistveno izboljšali poplavno varnost nižje ležečih območij. Suhi zadrževalniki začasno zadržijo meteorno vodo, ki se nato postopoma in nadzorovano izliva v vodotoke, s čimer se ob močnih padavinah zmanjša nevarnost poplav.

Občina Izola je po pooblastilu Direkcije Republike Slovenije za vode (DRSV) izvedla vse potrebne postopke za pridobitev gradbenih dovoljenj. Ta so bila pridobljena za tri zadrževalnike na območju Rikorvo 1, enega na Rikorvu 2 ter dva na hudourniku Morer. Na hudourniku Mehanotehnika 2 pa bo urejena zapornica za regulacijo iztoka vode. Vrednost naložbe znaša 3,6 milijona evrov z davkom, zaključek projekta pa je predviden do pomladi prihodnjega leta.

Največji zadrževalnik bo stal na območju Rikorvo 2 s prostornino 16.730 kubičnih metrov in nasipom, visokim več kot štiri metre. Na območju Morer pod hitro cesto Koper–Izola bo zgrajen zadrževalnik s prostornino 8.420 kubičnih metrov, nad cesto pa še en prostornine 7.320 kubičnih metrov. Na Rikorvu 1 bo zadrževalnik prostornine 5.000 kubičnih metrov, pod hitro cesto pa še dva zaporedna prostora s prostorninama 11.000 in 3.000 kubičnih metrov.

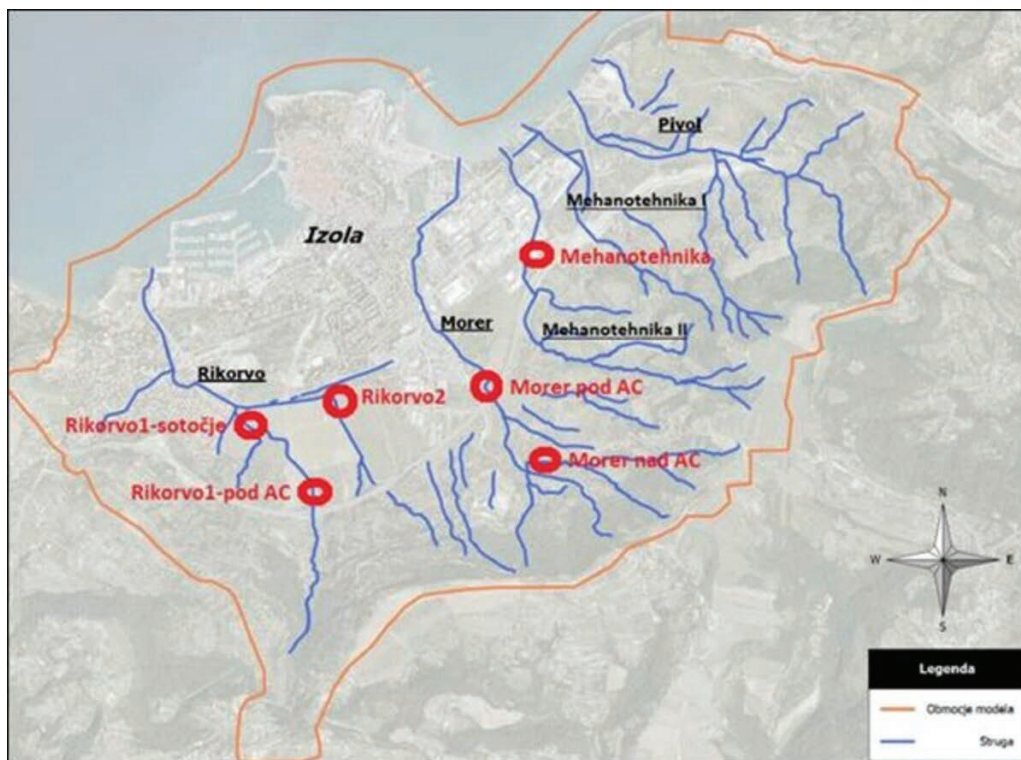
»V zadnjih letih smo se v občini Izola ob močnejših padavinah večkrat soočili s poplavljanjem, ki je zlasti posledica hudourniških voda in zvišanja morske gladine. Največ težav povzročajo hudourniki Morer, Mehanotehnika 1, Mehanotehnika 2 in Rikorvo, kjer ob močnejših nalivih velike količine vode v kratkem času pritekajo iz strmih pobočij v nižine ter s seboj prinašajo zemljo, vejevje in druge naplavine,« so sporočili iz izolske občine. Med najbolj

prizadetimi območji je bilo v zadnjih letih mestno središče. »Ob izredno intenzivnem deževju in hkratnem dvigu morske gladine je prihajalo do poplav v Skladiščni, Alietovi, Ljubljanski, Ribiški ulici, Ulici ob stolpu, na

Poplavljen je bila tudi bonifika z osnovno šolo. Dogodek velja za največjo poplavo v zgodovini obalnega območja.

Analize kažejo, da so poplavne površine največje v občini Piran zaradi sečoveljskih solin, najmanjše pa v Izoli. A tudi tam bi ob izjemnih poplavih voda zalila avtokamp Jadranka, del ladjedelnice, kopališče, svetilnik, pristanišče in večji del starega mestnega jedra. Ob običajnih poplavih je prizadeta predvsem obala in nekaj objektov na Velikem trgu.

Po podatkih Agencije RS za okolje (ARSO) se bo gladina morja do konca stoletja verjetno dvignila za okoli 30 centimetrov, če bomo uspeli zmanjšati izpuste toplogrednih plinov. Če ukrepov ne bo, lahko dvig seže do višine enega metra, ob kolapsu ledenih pokrovov na Grenlandiji in Antarktiki pa celo več kot dva metra. »Ta hip je negotovo, ali se bo kolaps zgodil ali ne. Konzorcij znanstvenikov zadnjega poročila sinteznega IPCC (Medvladnega

Velikem in Manzioliovem trgu ter na delu Sončnega nabrežja. Težave se pojavljajo zlasti v starem mestnem jedru, kjer so poplave posledica kombinacije visokega plimovanja, obilnih zalednih padavin in preobremenjenega meteornege sistema,« so še dodali.

Poplavna ogroženost slovenske obale sicer ni nov pojav. Novembra 1969 je morje poplavelo skoraj celotno obalo, v Kopru je bila voda visoka 94 centimetrov. Zalilo je obalno cesto, dele Izole, Pirana in Portoroža. V Piranu so bili avtomobili na Tartinijevem trgu potopljeni v meter vode, nekatere so vetrovi celo razbili ob zidove.

panela za podnebne spremembe) pa to verjetnost ocenjuje pod pet odstotkov, kar glede na izjemne posledice ni tako malo,« so dodali na ARSO.

Z gradnjo šestih suhih zadrževalnikov Izola aktivno krepi zaščito pred vplivi podnebnih sprememb in ekstremnimi vremenskimi pojavi. Naložba bo izboljšala varnost urbanih in kmetijskih območij, zmanjšala tveganje za škodo na infrastrukturi ter zaščitila prebivalce obalnega dela mesta. Gre za pomemben korak k večji odpornosti Izole na prihodnje vremenske ekstreme in k varnejšemu življenju ob morju. 66

Sledi Paula Valéryja

Ana Zupan
txt&foto

Letos obeležujemo 80. obletnico smrti pesnika, esejista in filozofa Paula Valéryja. Ob tej priložnosti je Pokrajinski muzej Koper v sodelovanju z Muzejem Paula Valéryja iz francoskega mesta Sète pripravil razstavo »Paul Valéry in prostor Mediterana«. Pesnik, ki je zaslovel kot eden najvplivnejših mislecev 20. stoletja, je spletel presenetljivo tesne vezi s slovenskim prostorom. O tem, kako je prišlo do tega, o pesnikovem življenju in o pripravi razstave smo se pogovarjali s kuratoriko Meliho Fajič iz Pokrajinskega muzeja Koper.

Kako je prišlo do ideje za razstavo o Paulu Valéryju?

»Razstava je tretje dejanje vseh aktivnosti, povezanih z Valéryjem. Prvo se je zgodilo leta 2012, ko je Kulturno društvo Peter Martinc v muzeju organiziralo literarni večer, posvečen Valéryju. Na njem je sodeloval tudi Boris A. Novak, ki je prevajal njegovo poezijo. Prisotna pa je bila tudi Valéryjeva vnukinja. Kasneje je sledil izid knjige Salvatorja Žitka »Paul Valéry: njegov koprsko-tržaški rod in odnos do evropskega duha v času med svetovnima vojnama«. Sedaj pa je prišla na vrsto še razstava, ki je sklepno dejanje večletnega dela, entuziazma in želja ljudi, ki so se v Kopru ukvarjali s to osebnostjo.

Razstava je nastala v sodelovanju z Muzejem Paul Valéry iz Sète. Kako je potekalo to sodelovanje in kaj prinaša obiskovalcem v Kopru?

»Njihov muzej ima poleg Valéryjeve dediščine, ki sta jo predali njegova žena in snaha, razstavljeni tudi druga slikarska dela, vendar je v osnovi posvečen njemu. Z muzejem smo stopili v stik maja, odšli tja, se pogovorili s takratnim direktorjem in dobili pozitiven odziv, tudi po vmesni menjavi direktorja. Od njih smo si

sposodili več kot petdeset eksponatov. Gre za gradivo v obliki pisem, fotografij, razglednic, njegovih osebnih kuvert, vizitk. Med njimi je deset njegovih likovnih del in dve litografiji Pabla Picassa. Ena od njih je nastala za naslovnico pesnitve La Jeune Parque. Razstavljeno imamo tudi delo njegove svakinje Paule Gobillard, ki ga je naslikala leta 1931, naslov pa je »Paul Valéry med predavanjem na Collège de France«. Med zanimivostmi sta še dve pismi, ki jih je pisal Mallarmé, in pismo, ki ga je Camillo Cavour napisal Valéryjevemu staremu očetu. Razstavljenega imamo nekaj fotografskega gradiva, njegove zvezke, ki so zelo dragoceno gradivo. Eksponati so prišli s posebnim prevozom iz Francije v Koper, naslednji dan je prispela še njihova kuratorika, ki je odgovorna za gradivo, in skupaj sva postavili predmete. Ob njegovi smrti so našli še okoli 261 zvezkov in več kot 25.000 neobjavljenih strani. Bojda je vstajal še pred zoro in vanje vpisoval svoje misli.

Kdo je sploh bil Paul Valéry? Gre res za enega od zadnjih francoskih simbolistov?

»Rojen je bil leta 1871 v manjšem pristaniškem mestu Sète v Franciji, kjer je tudi pokopan. Z družino so se kasneje preselili v Montpellier, da bi Paulu in njegovemu starejšemu bratu omogočili boljše pogoje študija. Oba sta bila vpisana na pravo. Starejši brat se je nato s pravom tudi ukvarjal, Valéry pa je kazal bolj zanimanje za pisano besedo in sliko. V njegovo življenje je tedaj vstopil Stéphane Mallarmé, ki je imel na umetnika velik vpliv. Njun odnos učitelj-učenec se je spreobrnil v odnos oče-sin. Mallarmé je izgubil lastnega sina, ko je imel ta osem let, in to praznino dopolnjeval z Valéryjem. Valéry pa je zgodaj izgubil očeta, ki je bil čustveno hladna oseba. Zato je bil Valéry zelo navezan na mamo, ki ji je napisal veliko pisem. Nekatera od njih so

razstavljena na razstavi. Navezal se je tudi na Mallarméja. Ob njegovi smrti naj bi imel na pogrebu žalni govor, a je toliko jokal, da ni mogel spregovoriti niti besede. Dvajset let po njegovi smrti tudi ni pisal nobene poezije.

Bil je večplastna oseba, včasih sva si s profesorjem Žitkom, ko sva pisala besedila za razstavo, postavljala vprašanja, kdo sploh je. V kriznih trenutkih prve polovice 20. stoletja je kot intelektualec in kasneje član francoske akademije in Collège de France večkrat kazal zadržano držo do tedanjih politik. Zakaj je bil dvakrat na avdienci pri Mussoliniju? Leta 1924 morda še ni vedel, kdo to je, ob drugem srečanju leta 1934 pa se je že vedelo, kakšen človek je Duce. Takrat je obiskal tudi veliko fašistično razstavo »Mostra della Rivoluzione fascista«. To so vprašanja, na katera nismo znali odgovoriti.

Odločilni trenutek za njegov osebni razvoj je bila selitev v Pariz leta 1894, ko je sebe tudi naslikal. Sliko, ki je eno od njegovih najstarejših del, je poimenoval »Moi« (»Jaz« fr., op. a.). V Parizu se je vključil v La Belle Époque in se družil z najbolj imenitnimi imeni tega obdobja. Leta 1900 se je poročil z Jeanine Gobillard, ki je bila nečakinja slikarke Berthe Morisot. S to poroko je še bolj utrdil svojo pozicijo v Parizu. Kasneje je sodeloval v mnogih društvih, se udeleževal konferenc, imel predavateljske turnee po Evropi. Leta 1925 je bil izvoljen na prestižno akademsko mesto in postal član Académie Française, francoske akademije, leta 1927 pa je bil vanjo tudi sprejet. Predaval je na Collège de France. Častni doktorat je prejel v Oxfordu, predaval pa je teorijo poetike.

Za časa okupacije Francije leta 1940 in med drugo svetovno vojno je bila njegova drža zadržana, kasneje pa se je pridružil Résistance intellectuelle, torej intelektualnemu odporu proti Vichyjski Franciji. Zelo ga je cenil general de Gaulle, ki mu je ob

smrti pripravil državni pogreb v Parizu, nato pa so krsto prenesli v njegov rodni kraj, kjer je pokopana tudi njegova družina. Grob je relativno skromen.

Paul Valéry je eno ključnih imen francoske književnosti, vendar ima tudi korenine v Kopru. Kako ta družinska povezava z istrskim prostorom zaznamuje njegovo zgodbo in razstavo?

» Njegova babica je bila Giovanna Anna Maria de Lugnani. Rodila se je 18. avgusta 1800 v Kopru. Njen najstarejši brat Giuseppe de Lugnani je na Collegio dei Nobili poučeval matematiko in fiziko, bil pa je tudi ravnatelj Mestne knjižnice v Trstu. Pisal je dramska dela, prevajal, se ukvarjal z astronomijo, geografijo, bil je zelo vsestranski. Giovanna se je v Trstu poročila z Giulijem Grassijem in rodila štiri hčerke. Najmlajša od njih je bila Fanny, Valéryjeva mama. Krstna botra njegovi mami je bila Koprčanka, grofica Maria Anna Grisoni Pola. Družina je iz Trsta odšla v Genovo in nato v Sète, kjer se je kot drugi otrok rodil Paul. Fanny je z otroci govorila v italijanščini. Na razstavi imamo njeno pismo, ki ga je napisala Valéryjevi hčerki Agathe.

Paul Valéry Koprja ni nikoli obiskal. Leta 1895 je z mamo in bratom obiskal le Trst. Od njihove družine je bila v Kopru njegova nevesta Judith Robinson-Valéry in vnukinja Martine Boivin Champeaux.

Zakaj pa ste se odločili za naslov »Paul Valéry in prostor Mediterana«?

» Ker je mu je Mediteran služil kot muza za njegove najlepše pesnitve. Med njimi je pesnitev »Morsko pokopališče«, ki jo je na začetku v rokopisu naslovil Mare Nostrum. Navezan je bil na morje, želel si je biti pokopan na pokopališču, ki je obrnjeno na morje. Večina njegovih likovnih del je povezanih z morjem, bodisi gre za motive pristanišč, jadrnic bodisi mesta Sète. Dve deli z mediteranskim motivom sta razstavljeni pri nas. Njegovo življenje je bilo že od njegovih prednikov vezano na morje in prostor Mediterana. Razstavo smo tako poimenovali tudi zato, ker na prostor gledamo kot na celoto, tako kot je morje samo brez zidov in meja. Tudi naše sodelovanje in otvoritev razstave, ki je potekalo v času tedna Evropske kulturne dediščine, dojemamo kot del skupne dediščine in identitete. Sodelovanje, ki je nastalo na podlagi te razstave, nas bo peljalo še v drug projekt, ko bomo naslednje leto sodelovali pri promociji istrske kulturne dediščine na festivalu Escalè à Sète, ki ga organizirajo vsaki dve leti in ga v enem tednu obiše pol milijona ljudi. Tako preko morja povezujemo preteklost in prihodnost.

Kako ste se lotili predstavitev tako kompleksne osebnosti, ki je bila hkrati pesnik, filozof in mislec? Kako ste njegovo intelektualno globino prilagodili muzejski izkušnji? Kako ste poezijo

prestavili v muzej?

» To je bil najtežji del. Ima zelo bogato biografijo, zato smo se mogli omejiti na šest tematskih sklopov. Prvi sklop predstavi njegov koprsko-tržaško-korziški rod, drugi sklop njegovo mladost in odraščanje, tretji predstavlja selitev v Pariz, njegovo družino in vzpenjajočo se kariero. Četrty sklop so njegove turnee po Evropi in članstva v raznih društvih. Peti predstavlja zadnja leta njegovega delovanja do smrti. Šesti tematski sklop pa smo posvetili književnikom in raziskovalcem, osebnostim jugoslovanskega in slovenskega prostora, ki so se z njim ukvarjale od leta 1920 do danes. Obiskovalcem smo namenili majhen knjižni kotiček in jim tako dali možnost, da se lahko usedejo in kaj preberejo, razmislijo.

Zakaj je po vašem mnenju Valéry še danes aktualen zlasti za mediteranske narode?

» Leta 1993 je organiziral predavanje, na katerem je postavil pod vprašaj obstoj Evrope in govoril o krizi evropskega duha, ki je vodila v drugo svetovno vojno. Danes se soočamo s podobno krizo, predvsem na humanitarnem področju, ko gre za izključevanje določene skupine ljudi, kar so takrat doživeli Judi.

Ali Valéry v Sloveniji šele zdaj pridobiva na veljavi? Samo v zadnjih desetih letih smo dobili nekaj novih prevodov njegovih del, zadnjega leta 2023?

» Ja in ne. Odvisno, s katerega geografskega kota gledamo. V Jugoslaviji je bilo veliko napisanega in prevedenega o Valéryju, njegova predavanja so bila objavljena v ljubljanskem Zvonu. Z njim so se v 40. letih ukvarjali Antun Bonifačić, Bogdan Radica in podobni. Nato je pri nas nastalo zatišje, tu pa tam so ga omenjali predvsem preko ukvarjanja s teorijo poetike. Nato se je zopet postopno pojavilo zanimanje za Valéryja, predvsem preko Borisa A. Novaka, ki se je z njim najbolj celovito ukvarjal, in potem pri nas na istrskem področju preko Žitka. Z razstavo povezujemo ljudi, ki se ukvarjajo z njim, verjamem tudi, da bomo s tem spodbudili kakšnega mladega pesnika, prevajalca, da se bo z njim še ukvarjal. Tudi katalog razstave je v načrtu in naslednje leto še znanstveni zbornik prispevkov s simpozija.

Valéry je bil dvanaestkrat predlagan za Nobelovo nagrado. Zakaj menite, da je nikoli ni dobil?

» To smo se vprašali tudi sami. Nismo prišli do odgovora. Lahko samo domnevamo, da je temu botrovalo njegovo članstvo v krogu odporniških pisateljev, ampak tega kot zgodovinarica brez trdnih dokazov ne morem reči. “

K U P L O T V E D N I K

N A P L O V E D N I K

31. 10., 20:00, Rifugio bar, Koper
Koncert: De Peachkiss (pop, funk, rock, disco)

31. 10., 21:00, Klub študentov občine Koper
Halloween night: Drag show & Bromance (DJ)

2. 11., 9:00, Taverna, Koper
Sejem obalnih ustvarjalcev: Art Sou

4.–6. 11., Center mladih Koper
Glasbena konferenca: Glasbeni preboj – temelji glasbene kariere

4. 11., 18:00, Osrednja knjižnica Srečka Vilharja Koper
Predstavitel knjige: Vseeno + pogovor z avtorjem Aleksandrom Batičem

4. 11., 19:00, Gledališče Koper
Večer gledališke improvizacije

6. 11., 20:00, Kosovelov dom, Sežana
Filmska projekcija: Gora se ne bo premaknila + pogovor z režiserko Petro Seliškar

7. 11., 18:00, Galerija Salsaverde, Izola
Odprtje razstave: Mentalne lupine akademske umetnice Petre Strban

7. 11., 19:30, Gledališče Tartini, Piran
Koncert: Piranski glasbeni oder – Goran Bojčevski & Balkan Nuevo (etno, jazz, balkan, tango)

7. 11., 20:00, Kulturni dom Izola
Gledališka predstava: Županova Micka (Šentjakobsko gledališče)

8. 11., 17:00, KUD Format, Koper
Delavnica sodobnega plesa: Arhitektura mehkoše II.

8. 11., 19:00, Kosovelov dom, Sežana
Stand up večer: La la laj – Perica Jerković & Robert Petan (SiTi Teater)

8. 11., 20:00, Gledališče Koper
Gledališka predstava: Bilo je nekoč na Brionih (Kreativna produkcija Joca Art in Bitef teatar)

8. 11., 20:30, Center mladih Koper
Koncert: Screamobala – Zbrucz (emoviolence), Whane (sreamo/post-hc), Falesia (skramz/emo-hc)

9. 11., 10:30, Avditorij Portorož
Gledališka predstava za mlade: Zločin v Blatnem dolu, operna detektivka (Slovensko komorno glasbeno gledališče, Cankarjev dom in Avditorij Portorož)

9. 11., 19:00, Stolna cerkev Marijinega vnebovzetja, Koper
Orgelski koncert: Mirko Butkovič (orgle), Eugenio Leggiadri-Gallan (bariton)

9. 11., 19:00, Kulturni dom Izola
Plesno-filmska predstava: Eterra (Plesni studio Erato)

11.–14. 11., 17:00, Mediadom Pyrhani, Piran
Glasbene delavnice: Hip hop tečaj z reperjem Drillom

11. 11., 20:00, Avditorij Portorož
Gledališka predstava: Agencija za razhode, komedija (Špas teater)

12. 11., 19:00, Kulturni dom Izola
Filmska projekcija: Podvodno kraljestvo v deželi faraonov + pogovor z avtorjem Andrejem Voje

13. 11., 17:00, Center mladih Koper
Delavnica kreativnega pisanja s Pêrom Sécem in gosti

14. 11., 21:00, Hangar bar, Izola
Koncert: DJ Tedexon (elektronska plesna glasba)

14. 11., 19:00, Avditorij Portorož
Gledališka predstava: Balada o trobenti in oblaku (Mini teater in AGRFT)

»Cepo bo vedno ostal Cepo!«

– Bojan Cepovič, gostinec

Andraž Velkavrh
foto: osebni arhiv

»Kaj si živčen?« je fraza, ki jo je Bojan Cepovič nešteto krat izrekel svojim prijateljem, gostinskim sodelavcem in nekdanim nogometnim soigralcem in na račun katere se še danes skupaj pošalijo.

Koprčan se svojega otroštva spominja predvsem po lovljenju žoge po sosedskih ulicah, kjer je odrasel. Sprva se je skupaj s prijateljem vpisal na rokomet, potem pa sta se v prvem letniku srednje šole priključila koprskemu nogometnemu klubu. Nogomet je bil od nekdaj Bojanov najljubši šport, a ga pred tem ni treniral, ker je imel težave zaradi meningitisa. Aktivno je nogomet treniral do 25. leta, večkrat je bil državni prvak, igral pa je tudi na znameniti nogometni tekmi Kopra z Bačko v kvalifikacijah za drugo jugoslovansko ligo.

Dobro se spominja sodelovanja s trenerjem Milanom Miklavičem, ki je v ta šport uvedel številne novosti, od ogrevanja v paru do visoke obrambne postavitve mož na moža ter tudi vključevanja bočnih branilcev v napadalno polovico. Tu je najbolj pridobil Bojan, ki je bil desni bočni branilec, kot je bil tudi njegov vzornik Eric Gerets, ki je med drugim eno sezono igral pri italijanskem Milanu, katerega velik navijač je tokratna lokalna legenda: »Sem velik navijač Kopra, Hajduka in Milana. Prav slednji mi je bil postavljen v zibelko in večkrat se odpravim na njihove tekme.« Čeprav je z aktivnim igranjem prenehal že zgodaj, ostaja še naprej nogometni navdušenec, saj redno spremlja vse dogajanje, doma pa mora biti vedno prižgana televizija, na njej pa izbran športni program. Dolga leta je bil tudi član veteranske ekipe, a v njej že tri leta, odkar čuti bolečine v kolku, ne sodeluje več.

Po športni karieri se je »Cepo«, kakor ga kličejo znanci, preusmeril v gostinstvo.

Čeprav je končal pomorsko srednjo šolo, se je odpravil v Opatijo na gostinski tečaj. »V času Jugoslavije so bili razpisani tečaji z namenom vrnitve številnih domačinov, da bi ti potem doma odpirali gostinske dejavnosti. Zanimalo me je gostinstvo, saj sem bil rad med ljudmi. Mojo poštenost in spoštovanje do njih še dandanes začitijo,« je razlog za odhod v gostinstvo podal sogovornik.

Leta 1990 je kot natakaz brez izkušenj svojo pot začel v Rampinu, kjer se je pridno učil. To je bilo obdobje, v katerem je Semedelčan najbolj užival, saj so bile razmere drugačne in so delavci radi prihajali v službo, saj »ni bilo vse usmerjeno v materialne stvari«. Kasneje je Rampin zamenjal za Istranko, dokončno pa se je uveljavil v Oljki Vanganel, kjer bodo prihodnje leto praznovali okroglo 30. obletnico. Tu se je začel zanimati za kulinariko, bral je knjige, gledal videoposnetke, delo s strankami pa mu tako ali tako nikoli ni delalo preglavic.

Najbolj ga razveseli, ko se stranke vrnejo. Vedno je stremel k ponudbi lokalnih ter sezonskih jedi, skupaj z gostilno pa je poznan predvsem po ombolu v testu, ki si ga je izmislil pred 28 leti. Na začetku poti so se namreč odločili za dvig ponudbe na višji nivo: »Vedno sem želel, da ponudimo nekaj, česar druge nima. Z zelo sposobno

ekipo smo se ujeli in s skupnimi močmi naredili velik korak. Bil sem skeptičen, a zdaj vidim, da smo imeli prav. Ključ do uspeha je dober tim, medsebojno spoštovanje in trdo delo.« Najtežji trenutek je predstavljalo obdobje covida, ko so morali številnim delavcem znižati plačo oziroma se jim celo odreči. Sicer pa pravi, da stroški iz leta v leto rastejo, tako da je pri določenih stvarih težko doseči finančni uspeh.

Cepovič je znan tudi po svoji dobrosrčnosti in nasmejanosti. »Dober gostinec mora ljubiti svoj posel, če ga ne, mu je težko. Nekoč sem bil v službi po dvanajst, šestnajst ur. Bil sem natakaz, popoldne sem pekel pice, zvečer sem zabaval ljudi in tako so me vzljubili, rezultati pa se kažejo še danes,« je sklenil Bojan, ki se z januarjem odpravlja v pokoj. Da bi gostilno prevzel nekdo, ki ni del njegove družine, se ni bati, saj so tam zaposleni tudi sin, hčerka in zet.

Pravi, da se mora zdaj posvetiti ženi, za katero je dejal, da odlično kuha. Obožuje vso hrano, še posebej pa rižote, testenine in mineštre. V prostem času se poleg spremljanja športa, kolesarjenja in smučanja ukvarja tudi z vnukinjo, v preteklosti pa je utrujenost odpravljal s tekom. Pogovor je zaključil s smehom in pozdravom vsem, ki ga poznajo, pri čemer je dodal: »Cepo ma vas rad!« ter »Cepo bo vedno ostal Cepo«. ☺

Vse je enako, a ne po mnenju dijakov

Plovbni tehniki v stiski, ravnatelj pa ne

Pia Nikolič
foto: STA

Vprašanja o tem, kako se bodo dijaki Gimnazije, elektro in pomorske šole Piran praktično izobraževali o plovbi po tem, ko je Splošna plovba Portorož konec julija začela z rednim postopkom likvidacije, še kar ostajajo neodgovorjena. Na vse slabše stanje izobraževanja v programu plovbe so zdaj začeli opozarjati tudi dijaki sami.

Ravnatelj Borut Butinar zatrjuje, da so pogoji boljši kot kadarkoli prej, saj naj bi pomladili kader, sodelujejo pa tudi z Upravo za pomorstvo in nekaj drugimi podjetji. Navaja še, da so v zadnjem desetletju prenovili dijaški dom in obstoječa plovila, kupili nov čoln, opremili specialno učilnico za ladijsko zdravstvo ter skupaj s Fakulteto za pomorstvo in promet pridobili dodaten simulator. Kar se tiče praktičnega usposabljanja pa, da so dijakom omogočili prakso v tujini prek evropskih sredstev. Tuja podjetja namreč niso pripravljena financirati prakse za slovenske dijake. Na ministrstvu, ki obljublja, da bo situacijo s prakso poskusilo rešiti na sistemski ravni, pa naj bi že šest let čakal predlog o ustanovitvi sklada, ki bi pokrival stroške prakse in plovbe za častniški izpit.

Program ladijski strojnik se v praksi ne izvaja že več kot deset let in obstaja resna grožnja, da naj bi se podobno zgodilo programu plovbni tehnik. Obstoj programa skrbi tudi dijake, saj naj bi imeli probleme s pridobivanjem pooblastil, potrebnih za plovbo. V javnem pismu so nedavno

opozorili na kadrovske težave šole, ki jih po njihovem mnenju ne jemljejo dovolj resno. »Z likvidacijo Splošne plovbe je ugasnila tudi slovenska pomorska industrija,« so zapisali in dodali, da je kljub temu »zanimanja za poklic plovbnega tehnika še vedno dovolj, da na GEPŠ na tem programu vsako leto napolnijo en razred«. V šolskem letu 2014/2015 jih je bilo v program vpisanih 94, letos pa jih je 96. Zadnja leta naj bi vsako leto vpisali poln oddelek, med 25 in 30 dijakov.

Kar se tiče pomanjkanja, naj bi jim na šoli primanjkovalo predvsem strokovnega kadra. V zadnjih letih sta se upokojila dva učitelja strokovnih predmetov, eden pa je zamenjal zaposlitev. Po ravnateljevih besedah imajo v tem programu sistematiziranih 2,5 delovnega mesta za strokovne učitelje. Obe polni mesti sta zaenkrat zapolnjeni, polovični del pa pokrivajo s sodelovanjem strokovnjakov iz Uprave RS za pomorstvo in podjetja Adria-Tow. Od dveh zaposlenih učiteljev ima sicer le en potrebna strokovna pooblastila in nujne pomorske delovne izkušnje, ki dijakom omogočajo pridobivanje pooblastil po mednarodnih standardih STCW. Brez tega izpita sploh ne bi mogli opravljati svojega poklica, »saj je to pogoj za vkrcanje na katerokoli ladjo,« še tožijo dijaki. Bojijo se, da bi se jim zgodilo, kot se je zgodilo s pooblastilom GMDSS za poklicne pomorce za upravljanje s komunikacijsko opremo. V okviru rednega šolanja namreč

ne morejo pridobiti zadostnega števila ur, da bi izpolnjevali pogoje za izpit: »Tako nam ostajata le dve možnosti: ali se po končani srednji šoli vpišemo na fakulteto, kjer lahko pridobimo to pooblastilo, ali pa šoli dodatno plačamo 900 evrov za tečaj, pri čemer se ponovno učimo isto snov, ki smo jo že predelali v rednem programu.«

V pismu dijaki ravnatelju očitajo tudi, da se premalo zavzema za reševanje kadrovskih težav, ta pa jim odgovarja, da je objavil več kot deset javnih razpisov, a da zanje ni bilo pravega zanimanja. Težave s strokovnim kadrom naj bi po njegovem mnenju imeli tudi v drugih šolah po državi.

Pri Upravi za pomorstvo potrjujejo, da kvalificiranega kadra primanjkuje, saj se, pravi pristaniški kapitan Aleš Rotar, »večina usposobljenih pomorcev odloča za veliko boljše plačano delo na ladjah. Sam kot kapitan dolge plovbe začasno pomagam in na GEPŠ učim en predmet. Vendar se mora tudi šola potruditi, da bi pridobila potreben kader«. A ravnatelj meni, da stanje programa ni nič slabše kot leta 2014, ko je sam nastopil to pozicijo. Odgovornost prelaga na lokalno gospodarstvo, ki da podpira druge programe.

Medtem dijake skrbi, da programu plovbni tehnik grozi celo izguba licence za izobraževanje pomorščakov. Šola je vlogo za podaljšanje sicer nazadnje oddala konec avgusta, po dvakratni dopolnitvi. Odgovor še čaka. Dijaki pa, kot izgleda zaenkrat, kaj več od že podanega, ne bodo slišali. ☞

IZOLASI

Navdušenje nad prenovljenim mestnim stadionom v Izoli.

Razprodaja poteka, kaj pa društva?

Trst – Nepremičninska družba Dom (s hčerinsko Dom srl) je v zadnjih letih zaradi finančnih težav začela pospešeno prodajati najprej komercialne nepremičnine, nato pa tudi prostore društev in organizacij. Vprašanje Kulturnega doma v Trstu, v katerem domuje Slovensko stalno gledališče (SSG), je le zadnje na seznamu. Poslojce ima močan simbolni pomen. Leta 1964 je bilo po načrtu arhitekta Eda Mihevca zgrajeno na podlagi mednarodnih dogovorov kot del odškodnine za odvzem Narodnega doma. Družba se za prodajo prostorov (cena naj bi bila od 4 do 9 milijonov) pogaja z Republiko Slovenijo, prodaja pa bi družbi omogočila znižanje dolga do upnikov, v prvi vrsti bank. Med drugim je Družba Dom lani že prodala openski Prosvetni dom, prireditveni prostor v Nabrežini je kupilo domače društvo Sokol, na pomoč so mu priskočili zasebni donatorji. Prodali so tudi dve stanovanji v ulici Cicerone, od koder sta se izselila Zveza slovenskih športnih društev v Italiji in društvo za socialno promocijo Kru.T. Prodajo tudi sedež zavoda Ad formandum, v Križu se pogajajo za prodajo Doma Alberta Sirka (z Ribiškim muzejem) domači fundaciji Zdravko Košuta, ki je pred leti že odkupila Ljudski dom. *pd/nb*

Mussolini spet razburja

Koper – Na seji koprškega mestnega sveta so prejšnji teden svetniki zavrnil predlagano razširitev dnevnega reda s točko o opredelitvi do častnega meščanstva fašističnega diktatorja Benita Mussolinija. Tako so se odločili po več kot enourni žgoči razpravi, ki je razdelila svetniške skupine. V SD so predlagali sprejetje izjave, s katero bi se do častnega

meščanstva povsem ogradili. Predlog svetnice so podprli svetniki Levice, liste Koper je naš in SDS, proti pa so bili svetniki Gibanja Svoboda, liste Aleša Bržana ter predstavniki italijanske narodne skupnosti, med drugim zato, ker da častno meščanstvo nima pravne veljave, posledic ali pomena, sedanja občinska oblast pa tudi ne nosi odgovornosti za odloke, ki so bili sprejeti v okviru takratne Kraljevine Italije. *sta/nb*

Temeljni kamen za nov vrtec položen

Lucija – Prejšnji teden je bil položen temeljni kamen za enega od največjih vrtcev v državi, ki bo zagotavljal dovolj prostora za 22 oddelkov in 484 otrok. V objektu, ki bo visok približno deset metrov in bo imel neto površino približno štiri tisoč kvadratnih metrov, bo delovalo 16 slovenskih in 6 italijanskih oddelkov. Vrednost naložbe znaša dobrih 15 milijonov evrov. Občina Piran je največjo investicijo v svoji zgodovini začela avgusta, ko se je

izvajalec del lotil odstranjevanja starega in dotrajanega objekta. Gradnja novega objekta bo sicer zelo zahtevna, saj gre za poplavno območje, geološka sestava terena pa je izrazito slaba in zahteva globoko temeljenje. Kljub temu občina pričakuje, da bodo otroci prag novega vrtca prestopili že spomladi 2027. *piran.si/nb*

Obnovljen stadion

Izola – Prejšnji petek so v Izoli s slovesnim dogodkom in prvenstveno nogometno tekmo uradno odprli prenovljen mestni stadion. Občina je nadomestila dotrajano umetno travo z vrhunsko podlago, ki ustreza tako standardom FIFA Quality Pro kot licenčnim zahtevam Nogometne zveze Slovenije. Na ustrezno razsvetljavo stadion sicer še čaka. Investicijo v skupni vrednosti 560.000 evrov brez DDV je izvedla s finančno podporo Ministrstva za gospodarstvo, turizem in šport ter Fundacije za šport. *izola.si/nb*

PIRANSI

Temeljni kamen za nov vrtec v Luciji je položen. Gradnja naj bi bila končana do spomladi 2027.

Ko razsaja vse mogoče

Pred katerimi boleznimi se lahko zaščitimo s cepivom?

Petra Znoj
foto: pexels

V ambulantah je ponovno gneča. Vrtci in šole so polni otrok, ki se borijo s prehladi, kašljem, vročino in utrujenostjo. Starši poročajo, da komaj mine en virus, že pride naslednji. V sezoni, ko so dihalne okužbe pogoste, med otroki in starejšimi krožijo številni virusi, od gripe do respiratornega sincicijskega virusa (RSV), ki lahko povzroči hude zaplete pri dojenčkih. Obenem se odpira tudi vprašanje zaščite – katera cepljenja so obvezna, katera priporočena in kaj je novega v letošnjem programu.

Respiratorni sincicijski virus je eden najpogostejših povzročiteljev okužb dihal pri majhnih otrocih. Z njim se do drugega leta starosti okuži skoraj vsak otrok. Pri večini gre le za blago prehladno obliko bolezni, pri najmlajših pa se lahko hitro razvije v bronhiohitis ali pljučnico. Virus se prenaša s kapljicami, ob kihanju, kašljanju ali prek predmetov, ki jih okuženi uporabljajo, zato se v kolektivih širi zelo hitro. Največje tveganje predstavljajo okužbe pri dojenčkih, zlasti pri nedonošenčkih ali tistih z boleznimi srca in pljuč, saj so ti zaradi nezrelega imunskega sistema bolj dovzetni za zaplete. V hujših primerih so potrebne hospitalizacije, zdravljenje s kisikom ali celo pomoč dihalnega aparata.

Zdravljenje RSV poteka simptomatsko, saj zdravila ni. Pri najtežjih oblikah se dodaja kisik in tekočine, pogoste so tudi sekundarne bakterijske okužbe, ki zahtevajo zdravljenje z antibiotiki. Zato je preventiva ključna. Najbolj ranljive dojenčke in otroke do drugega leta starosti je mogoče zaščititi s pasivno zaščito z monoklonskimi protitelesi, ki se vbrizgajo v mišico in v telesu zagotovijo takojšnjo, a časovno omejeno zaščito. Od leta 2024 je v Sloveniji na voljo tudi cepivo proti RSV za odrasle.

Posebno pomembno je cepljenje nosečnic med 24. in 36. tednom nosečnosti, saj se materina protitelesa prenesejo na plod in ga ščitijo še po rojstvu. Cepivo za nosečnice krije zdravstveno zavarovanje, za druge odrasle je samoplačniško. Pri otrocih klasičnega cepiva proti RSV za zdaj še ni, vendar se pričakuje, da bo v prihodnjih letih na voljo oblika dolgotrajnejših protiteles, ki bi jih dojenčki prejeli že v prvih tednih življenja.

Poleg zaščite pred RSV je del rednega programa cepljenja v Sloveniji šestvalentno cepivo, ki hkrati ščiti pred davico, tetanusom, oslovskim kašljem, otroško paralizo, hemofilusom influence tipa B in hepatitisom B. Dojenčki ga prejmejo pri treh, petih do šestih mesecih ter okoli prvega leta starosti. V tem času poteka tudi cepljenje proti pnevmokokom, ki preprečuje meningitis, sepsa, pljučnico in vnetje srednjega ušesa. V kasnejšem obdobju otroci prejmejo še cepivo proti ošpicam, mumpsu, rdečkam in noricam.

Letošnja novost v programu je, da je cepljenje proti noricam za otroke, stare eno leto, postalo brezplačno. S tem naj bi se zmanjšalo število zapletov, kot so bakterijske okužbe kože in pljučnice, ki se lahko pojavijo po bolezni. Pediatri poleg tega priporočajo cepljenje proti rotavirusom za dojenčke, mlajše od šest mesecev. To cepivo ščiti pred hudimi driskami in dehidracijo, ki pogosto zahtevajo bolnišnično zdravljenje. Ker se okužbe v vrtcih hitro širijo, je zaščita še posebej priporočljiva za otroke, ki bodo zgodaj vključeni v kolektiv. Obstaja sum, da bo to cepljenje kmalu brezplačno.

V program obveznih in priporočljivih cepljenj sodita še zaščita proti klopnemu meningoencefalitisu, ki jo lahko prejmejo otroci po prvem letu starosti, ter cepljenje

proti HPV, ki se izvaja za učence od šestega razreda naprej – za deklice in dečke. Kot dopolnilno možnost strokovnjaki priporočajo tudi cepljenje proti meningokokom, saj lahko ta bakterija povzroči hitro napredujočo okužbo, kot sta meningitis in sepsa.

Jesenski meseci poleg prehladnih virusov prinašajo tudi več primerov pljučnic. Pri šolarjih se pogosto pojavljajo tako imenovane atipične pljučnice, ki jih povzroča bakterija *Mycoplasma pneumoniae*. Te bolezni potekajo z dolgotrajnim kašljem in utrujenostjo, a brez izrazite vročine. Pri mlajših otrocih se virusne okužbe pogosto razširijo tudi na spodnja dihalna, kar povzroča bronhiohitis. Vse to so okužbe, ki se najhitreje širijo v zaprtih prostorih, zato so preprosti ukrepi, kot so redno umivanje rok, zračenje prostorov in omejevanje stikov z obolelimi, še vedno ključni za preprečevanje širjenja bolezni.

Pomembno vlogo pri zaščiti otrok ima tudi cepljenje proti gripi, ki je v Sloveniji brezplačno za vse prebivalce, starejše od šest mesecev. Gripa lahko povzroči zaplete, kot so pljučnica, vnetje ušes ali dehidracija, pri otrocih pa pogosto poteka težje kot pri odraslih. Cepljenje tako ne ščiti le posameznika, ampak tudi najmlajše, ki se sami še ne morejo cepiti.

Kljub novim možnostim zaščite strokovnjaki poudarjajo, da zdravje otrok ne temelji le na cepivih. Pomembni so zdrava prehrana, dovolj spanja, gibanje na svežem zraku in nadomeščanje vitamina D, zlasti v zimskih mesecih. Preventiva pa se začne doma z osnovnimi higienskimi navadami, rednim prezračevanjem in tem, da otrok, ko zboli, ostane doma, da se okužba ne širi naprej. Čeprav večina virusov mine brez zapletov, so prav ti preprosti ukrepi in pravočasno cepljenje najboljša naložba v zdravje otrok in mirnejšo zimo. “

Maščevanje za kritiko

Vrhnika – Občina Vrhnika ne bo več gostila prireditve podeljevanja Cankarjeve nagrade, ene najuglednejših literarnih nagrad pri nas. Razlog za odpoved gostovanja naj bi bil »žaljav« govor nagrajenke iz leta 2022 Mojce Kumerdej, ki ga je izvedla maja letos, v katerem je obsodila po njenem zaničljiv odnos prejšnje vlade do kulturnikov, med drugim tudi referendum o dodatku k pokopnini za zaslužne umetnike. Referendum je organizirala SDS, ki vrhniško občino tudi vodi. Da odločitev občine spominja na »totalitarne režime«, so prepričani v Društvu slovenskih pisateljev, z besedami, da gre za nesprejemljivo politično odločitev in maščevanje pisateljicam in pisateljem, pa se je odzvalo tudi Ministrstvo za kulturo. To je sicer zagotovilo nemoteno nadaljevanje podeljevanja nagrad, kot nova gostiteljica pa se je ponudila največja kulturna ustanova pri nas, ljubljanski Cankarjev dom. gov/mladina/nb

Spomenik za izgubljena življenja zaradi mej

Črnomelj – Prejšnji teden so na pokopališču v Vojni vasi odkrili spomenik v spomin vsem tistim, ki so izgubili življenja zaradi (prehajanja) mej. Avtor spomenika Tomaž Furlan je stvaritev pospremil z maksimo: »Kar drži most skupaj, je pomembnejše od mosta samega.« Na slovesnosti ob odkritju so sodelovali predstavniki občine, umetniki, aktivisti in raziskovalci (SOS Balkan Route, Prehod) ter migranti z neposredno izkušnjo balkanske migracijske poti. Od leta 2015 je na jugovzhodni meji ob (ali v) reki Kolpi umrlo najmanj 48 ljudi, samo na črnomaljskem pokopališču jih je pokopanih 8, okoli 11 pa so jih na stroške svojcev prepeljali v rojstno državo. Pobudo za spomenik je podala domačinka z bližnje vasi Vukovci Nada Šimunič, ki je s svojci sicer iz reke že večkrat reševala utaplajoče se tujce. komp/mladina/nb

Veter korupcije

Maribor – Iz Dravskih elektrarn Maribor (DEM) so sporočili, da so po novih medijskih razkritjih dopolnili prijavo suma kaznivega dejanja glede javnega razpisa za vetrno elektrarno Mali Log. Prejšnjo sredo je namreč Televizija Slovenija poročala, da naj bi bil javni razpis prirejen in naj bi kazal na resen sum korupcije. Prepis SMS sporočil, ki so jih pridobili, kaže, da sta se predstavnika naročnika – družbe DEM in izbranega dobavitelja, podjetja Hmezad TMT – o podrobnostih posla dogovarjala še pred objavo razpisa. Obširna komunikacija, ki so jo pridobili na televiziji, naj bi kazala, da se je dogovarjanje med obema začelo še preden je bil decembra 2023 razpis objavljen. Dva meseca pred tem sta si izmenjala sporočila, iz katerih po informacijah televizije izhaja, da je vodja projekta na DEM

Spomenik vsem umrlim na meji, Vojna vas, Črnomelj. Pri prehajanju meje na reki Kolpi je v zadnjem desetletju umrlo vsaj 48 ljudi.

predstavnika Hmezada TMT vnaprej obveščala o razpisnih pogojih, dokumentacijo razpisa pa mu je tudi predčasno poslala. Še pred zaključkom naročila sta se pogovarjala tudi o zahtevanih referencah, specifikacijah za vetrnico, rokih, denarju, pa tudi o možnosti, da bi na razpisu ponudili rabljeno vetrnico, kar se je na koncu v primeru projekta dobave in postavitve prve državne vetrne elektrarne tudi zgodilo. sta/nb

(Ne)potreben referendum

Ljubljana – Prejšnji petek je stekla uradna kampanja pred referendumom o zakonu o pomoči pri prostovoljnem končanju življenja. Agencija Mediana je še pred uradno kampanjo opravila anketo, kjer je 60 % vprašanih zakon podprlo, proti je 27,1 % vprašanih, neopredeljenih pa 12,9 %. Referenduma, ki bo 23. novembra, bi se gotovo udeležilo 34 % vprašanih. Zakon sicer sledi lanskemu posvetovalnemu referendumu, na katerem so volivci menili, da je potreben zakon, ki bi urejal pravico do pomoči pri prostovoljnem končanju življenja. Za to je glasovalo 54,89 % volivcev, proti pa jih je bilo 45,11 %. Na volišče je sicer prišlo približno 41 % volivcev, so pa hkrati takrat potekale tudi evropske volitve. rtvs/nb

JEK2: (ne)vidna razprava

Ljubljana – Prejšnji petek je več nevladnih organizacij (Greenpeace, Umanotera, PIC, Focus) pozvalo k zaustavitvi postopka priprave državnega prostorskega načrta za novo

jedrsko elektrarno v Krškem (JEK2). Kot so opozorili, transparentne razprave o energetski prihodnosti Slovenije, ki bi morala zajemati najmanj dva scenarija ter vključevati ekonomske, tehnične, družbene, okoljevarstvene in naravovarstvene vidike, ni. Leto dni po odločitvi o referendumu o JEK2 država projekt umešča v prostor, vsi postopki tečejo, politika in investitor pa referendumu sploh ne omenjata več. Po njihovih besedah oblast skuša projekt pripeljati do točke, ko druge možnosti več ne bo, zato so spomnili na podoben scenarij pri izgradnji TEŠ6. Zagovorniki jedrske energije (JedrskaSi) so se na pobudo nevladnikov odzvali z očitki, da zavajajo, vsi podatki pa da so transparentno objavljeni in na voljo javnosti. Javna obravnava pobude za pripravo prostorskega načrta za JEK2, ki se je začela 1. julija, se bo po enomesečnem podaljšanju končala 30. oktobra. Ni še jasno niti, kdo bi gradil JEK2, ameriško podjetje Westinghouse ali francosko državno podjetje EDF. Prvo je zaradi bankrota potopilo japonsko podjetje Toshiba, drugo (sprva pod imenom Areva) pa je imelo hude težave (večletne zamude, enormno povišanje stroškov) z gradnjo jedrskih elektrarn v Veliki Britaniji in pred državnim prevzemom nato bankrotiralo. Med Američani in Francozi naj bi za posel sicer že več let potekala pravcata lobistična tekma, ob nedavnem obisku francoskega predsednika Emanuela Macrona pa je bil podpisan tudi sporazum o »dolgoročnem« sodelovanju na področju jedrske energije. sta/mladina/nb

»Neglede na populacijo je najbolj učinkovito modelno učenje, model si pa ti sam.«

-Borut Marolt, ravnatelj SC Logatec

Pia Nikolič

foto: Tina Rus

Lani je bilo po podatkih Statističnega urada za 7,5 odstotka več ovadb zoper mladoletne osebe kot leto prej. Vzgojni ukrep ali kazen so sodišča izrekla v 241 primerih oziroma v 28,2 odstotkih več kot leta 2023. Največkrat je šlo za kazniva dejanja zoper premoženje, policija pa pri mladoletnikih najpogosteje obravnava nasilništvo, grožnje, lahke telesne poškodbe, prikazovanje, izdelavo, posest in posredovanje pornografskega gradiva ali spolni napad na osebo mlajšo od 15 let.

O tem, zakaj prihaja do prestopništva pri mladoletnikih, kako bi jih morali obravnavati in kako jih razumeti, smo spregovorili z Borutom Maroltom, ravnateljem Strokovnega centra Logatec, ki »deluje na vseh področjih obravnave otrok in mladoletnikov s težavami in motnjami vedenja in čustvovanja.«

Med mladimi naj bi bilo vedno več nasilja, nekateri to pripisujejo razmahu družbenih omrežij. Ali pri vas mladim dopuščate uporabo mobilnih telefonov ali je to eden od prvih korakov sankcioniranja vedenja?

»To, da je vedno več nasilja, niti ni res, le informacije so vse bolj dostopne. Podatki, ki so na voljo, kažejo, da ga je mogoče celo manj, je pa veliko več brutalnih ekscesov, ki se iz ZDA premikajo tudi v Evropo. Mediji lahko tukaj delajo medvedjo uslugo. Po eni strani mora biti svet informiran, a hkrati informiramo tiste, ki iščejo načine, kako nekatere svoje vzgibe zadovoljiti na medijsko odmeven način in mislim, da je to

večji problem. Zahodna družba danes ni tako nasilna, kot je bila še pred tridesetimi ali štiridesetimi leti, kaj šele pred stotimi, ko smo imeli takšne vojne, ki si jih danes ne moremo niti predstavljati. Danes imamo nekakšne nadomestke vojn, ki so grozne in žalostno je to gledati v tem stoletju, a so še vedno »nadomestki« napram temu, kar se je dogajalo nekoč. Če pa odgovorim direktno v zvezi s pametnimi napravami, jih pri nas, v zavodu s srednješolsko populacijo, strogo omejujemo. Uporaba ni dovoljena v nočnem času, v času obveznih vsebin, pouka, interesnih dejavnosti, pri kosilu in pri večerji. Približno dve uri na dan imajo lahko telefone pri sebi, da so lahko v stiku z domačimi, puncami, fanti ali se kratkočasijo.

Po poročilu Uppsala Conflict Data Programa je vojn po svetu sicer vedno več. Ko pravite, da je nasilja manj, ali mislite, da se ljudje manj pretepajo?

»Mislim, da je danes družba veliko občutljivejša glede tega, kaj je vojni konflikt. Afrika je bila po drugi svetovni vojni dvajset let v vojnem konfliktu. Ni bilo ozemlja, ki bi bilo mirno, mogoče v Južnoafriški republiki, ampak tam so imeli druge težave z apartheidom in tako naprej. Občutljivost za to je danes precej višja, ampak svet je manj krut kot je bil. Veliko je mrtvih zaradi raznih konfliktov, ampak mi smo postali bolj občutljivi na nasilje in toliko informacij, kot jih imamo o tem, v zgodovini še ni bilo.

Občutljivi na dober ali na slab način?

Včasih ni bilo spletnega nasilja, poleg tega so mladi danes zelo podvrženi spletnim vplivnežem, ki spodbujajo tudi retradicionalizacijo družbe, pri čemer se morajo moški »Chadi« odzivati tudi z nasiljem kot »pravi moški«. Poleg tega imamo na drugi strani »incele«, ki verjamejo, da so za njihovo nezadovoljstvo krive ženske, ki »jih je treba disciplinirati«. Občutljivost oni razumejo drugače. Je ta trend opaziti tudi pri vaših gojencih?

»Vzgoja se je v zahodnem svetu zelo spremenila. Tradicionalne družbe imajo še vedno večinoma patriarhalni način vzgoje. Ženske so danes v tretjem svetu še vedno v poziciji, ki so jo imele pri nas pred drugo svetovno vojno. Slovenija je glede tega v vrhu enakovrednosti spolov. Seveda ni vse idealno, ampak zdi se, da napredujemo. Povedati hočem, da so se ti »incele« pravzaprav iz realnega sveta prestavili v virtualen svet. Pred sedemdesetimi leti je bilo tudi pri nas normalno, da so moški razmišljali tako, da jim morajo biti ženske podrejene in nihče se ni spraševal, kako bi lahko bilo drugače, čeprav so pri nas punce že takrat imele določeno svobodo in so obiskovale fakultete. Ampak percepcija moških, če izvezam tiste intelektualne izjeme, ki so razmišljale drugače, je bila prav takšna in določen del je takšen še danes. Verjamem, da nekateri nimajo niti neke dobre izkušnje s puncami ali niso najboljše socializirani, to je mogoče največji problem današnje mladine na Zahodu. Odraščajo ob pametnih napravah in niti ne potrebujejo fizične socializacije. Informacije, ki jih

iščejo na telefonih, pa jih usmerjajo v določen krog, določen algoritem. Mislijo, da imajo z dostopom do interneta ves svet na dlani, a vrtijo se v krogu vedno istih informacij in lahko zapadejo v takšno subkulturo, ki je zanje seveda škodljiva. Pri nas tega ne opažamo, čeprav imamo v matični enoti samo fante, srednješolce, ki so najbolj občutljivi prav za podvrženost takšnim ekstremom. Kar pa ne pomeni, da ni možno, da se bo še zgodilo, ali da se pri kakšnih že dogaja.

Kje pa se skrivajo vzroki za pojav delinkvence? Stereotipno si predstavljamo, da mladi z odklonskim vedenjem izhajajo iz razbitih družin.

» Če zelo posplošimo, je to res, ampak ni nujno. V vsakem primeru pa je zaznati dogodek ali več dogodkov, morda gre za kontinuirano obdobje v življenju, otroštvu posameznika, ki ga potem spelje v nezaželene oblike vedenja, ki so lahko tudi kaznive. Imamo družine, ki so navzven videti popolne in tiste, ki so samo navznoter dejansko čisto v redu. Kako nekaj izgleda, niti ni važno. Za zidovi se skriva marsikaj. Ni tudi nujno, da so ti dogodki ekstremni, da gre za fizično ali spolno nasilje, dostikrat gre za psihično nasilje. Včeraj sem gledal dokumentarec o starših, ki otroke dobesedno mrcvarijo na družbenih omrežjih, z njihovimi fotografijami nabirajo vsečke in jim tako uničijo

otročstvo. Neko dekle je govorilo, da je bila žrtev takšne mame, da ji je to uničilo življenje, ker so jo potem vsi prepoznavali in je morala spremeniti ime in priimek. Tudi to je lahko travmatična izkušnja. Ali pa gre za kakšno travmatično obdobje, ki ga nekdo doživi in ga to odpelje v nezaželene vedenjske oblike. Nimamo posameznika, ki bi prišel iz okolja, za katerega bi rekel, da je bilo »v redu«, kajti »v redu« je večinoma dovolj. Hkrati moramo vedeti, da se za vsako vedenjsko čustveno motnjo skriva več prepletenih dejavnikov. Nikoli ne gre za eno stvar. Seveda so tu lahko v istem obdobju življenja še varovalni dejavniki in če ti prevladajo, lahko celo izničijo nekatere stvari, ki so se dogajale. Nekateri pa imajo že genetske predispozicije, zaradi katerih imajo denimo težave z empatijo ali s čustvovanjem pri sebi, da ne morejo kar tako doživeti močnih čustev in rabijo ekstremne impulze. Takšen posameznik je gotovo bolj nagnjen k temu, da bo delinkvent. Potem so tu še psihološki dejavniki, ki jih je cela plejada, nato šele pridejo kontekstualni oziroma okoljski, pri katerih gre pa v 80 odstotkih za ožjo primarno družino. Tako da vedno je nek preplet, nikoli ne gre za eno stvar. Tako bi lahko razložili marsikaj, ampak ne delamo s številkami, temveč z ljudmi.

Kakšen dejavnik je pri tem dolgčas? V Kopru že par let opažajo družbe

mladih, ki vandalizirajo okolico, zdaj s predelanimi mopedi že resno izzivajo tudi policaje. Nad tem se mnogi zgražajo, manj pa je zaznati razumevanja tega, da je mesto v zadnjih desetletjih postalo spalno naselje, prilagojeno starejši populaciji. Mladim ne preostane drugega, kot da posedajo na klopcih v parku.

» Vseeno bi na tem mestu žogo najprej vrnil mladim, kajti dolgčas je lahko tudi izbira. Danes je na voljo veliko vsebin, interesnih in drugih, od kulture, umetnosti, do športa. Mislim, da jih nikoli ni bilo toliko. Ko smo bili mi mladi, se prav tako ni veliko dogajalo, imeli smo družbo in odločili smo se, da bomo imeli band. Nihče nam za to ni dal prostora in rekel: »Tukaj se družite, pa boste videli, če boste imeli band.« Ne, sami smo se morali organizirati, najti prostor, kupiti instrumente, ki so na začetku izgledali zelo slabo, a iz tega smo začeli. Videl sem te posnetke izzivanja policajev in to je precej nevarno tudi za same udeležence, ne le za okolico. Ravno ta teden je v okolici Ljubljane tako umrl mladostnik, ki je šel s skuterjem na vožnjo, ki je bila povsem nepremišljena, neodgovorna, nenazadnje kazniva in plačal je z življenjem. Pri tem gre dostikrat za mladostnike, ki imajo potrebo po prej omenjenih močnih impulzih, ki potrebujejo adrenalin in morda rabijo nekaj več od nekoga, ki samo zadane koš in se mu že to zdi vrhunsko.

Pa bi moralo biti to sistemsko urejeno? Sami ste odraščali v časih, ko je bilo lažje priti do brezplačne uporabe prostora, lažje je bilo narediti koncert, ker ni bilo stroškov obveznega zavarovanja, kot so danes, ali pa stroškov zagotavljanja požarne varnosti, vse skupaj je bilo ceneje. Danes je skoraj za vsakršno udejstvovanje potrebno imeti nekaj denarja. Na Islandiji so imeli sredi devetdesetih največ alkoholikov in kadilcev med 13- in 19-letniki v Evropi. Nato so začeli študirati biokemične procese, ki povzročajo odvisnost. Ugotovili so, da ples, glasba, slikanje in šport v možganih sprožajo enake učinke kot odvisnost od tobaka, alkohola, kokaina, energijskih pijač ali določene hrane. Država je zato uvedla programe umetnosti in športa, v katerih so morali mladi vztrajati vsaj tri mesece, čeprav jih je veliko ostalo vključenih leta. Ti programi so bili brezplačni in danes imajo mlade, ki droge in alkohol zlorabljajo skoraj nično v primerjavi s sovostniki iz drugih delov Evrope. Je to ena od rešitev, da mladi ne zapadejo v odklonska vedenja? V Sloveniji je še v osnovni šoli brezplačna denimo samo

ena šolska ura glasbe na teden.

» Poznam islandski primer, vem, da so tam tudi starši zelo vključeni v te aktivnosti. Islandska družba je majhna, po številu prebivalcev so blizu Ljubljani. Seveda ne bi bilo treba vsega izumljati na novo, če jim gre nekje dobro, lahko to poskusiš tudi sam. Ali bo država v to kaj vložila je druga zgodba in pri tem se verjetno lahko zgolj nasmehneva. Še vedno pa mislim, da je najboljša, da vzgib za aktivnost pride iz vrst mladih samih. Dobro je, da imajo mentorja, ki mu lahko sledijo in ima avtoriteto, ki ni ogrožujoča. Seveda bi v idealnem svetu, takšnem, islandskem, popolnoma imeli na voljo tri do štiri ure možnosti vključevanja v vsebine, ki bi jim bile blizu, od umetniških do športnih. Pri športu je največji problem ta, da treniraš »zares« in, ko tega nočeš več, nimaš tam kaj početi. Rekreativnost nastopi šele v času študentskih let, pri mlajših pa nastane neka praznina, ki jo lahko izkoristijo tako, da zanje ni dobra. Naj gre kakšna ekipa na sever in pogleda, kako so to izpeljali Islandci, če je uspelo njim, morda lahko tudi nam, zakaj pa ne?

Kar se tiče kulture, je zadnja raziskava bralne pismenosti v Sloveniji pokazala, da branje knjig pada, prav to pa naj bi vzbujalo empatijo in kritično mišljenje. Nekateri celo porast fašizma v svetu pripisujejo temu, da ljudje preberejo manj knjig. Ali pri vas mlade »silite« v branje?

» »Siliti« nekoga je tako ali tako neroden termin. Če mladostnika v nekaj siliš, boš doživel kontra učinek. Neglede na populacijo je najbolj učinkovito modelno učenje, model si pa ti sam, vzgojitelj, učitelj, strokovni delavec, kdorkoli. Pomemben je odnos, ki ga vzpostaviš. Mladi, ki so nastanjeni pri nas, imajo zelo negativne izkušnje s pomembnimi odraslimi osebami v svojem življenju in rabijo veliko časa, da ti začnejo zaupati, ali pa ti nikoli ne. Šele, ko ti začnejo zaupati, lahko vzpostaviš določen odnos, šele od takrat naprej lahko vplivaš, kaj spremeniš. Dostikrat verjamemo, da bolj kot si študiran, bolj kot se za nekaj zanimaš, lažje boš mlade pripravil do zanimanja. Pri nas najbolj deluje, da mladi stopijo v delavnico, vidijo kako mojster popravlja avto, vidijo, da on to zna, da se bo avto potem dejansko peljal in bo lepo izgledalo in to dobro učinkuje in naenkrat bi to radi znali tudi sami. Močan vpliv ima lahko torej tudi nekdo, ki deluje skozi preproste, tradicionalne vzorce učenja in z avtoritativno vzgojo, ki je lahko povsem v redu. Ne govorim o avtoritarni, ampak o avtoritativni vzgoji. Ne gre za nekoga, ki bi dokočnal fakulteto, ampak je opravil 5.

stopnjo izobrazbe, ki jo je dopolnil za andragoški in pedagoški znanji. Važno je, da doseže, da mu bo mladostnik sledil, da najde smisel v življenju, da usvoji vsaj delovne navade, ki mu bodo prej ali slej prišle prav pri čemerkoli, česar se bo lotil. Že pri discipliniranju samega sebe.

Kako pa na mlade vpliva institucionalizacija? Sploh sedaj, ko je vse več govora o deinstitutionalizaciji?

» Saj tudi pri nas je to pojem, h kateremu naj bi stremeli. Dobro je vedeti, da za določen odstotek populacije to ne pride v poštev, saj potrebuje precej strožje meje, ki jih v zunanjem okolju, izven institucije, ne moreš zagotoviti, ker so lahko nevarni sami sebi. Imel sem primer dekleta, ki je bila institucionalizirana v najstrožji možni vzgojni ustanovi in je bila odvisnica. Ko je dobila možnost izhodov, jo je zavrnila, ker si ni zaupala, saj se tudi mladostniki sami lahko zavedajo, da nekaj časa še potrebujejo strukturo, da ne bodo šli takoj ven po drogo. Če posameznik to rabi, ga je treba v nekem obdobju zamejiti. Deinstitutionalizacija je najbolj problematična pri mlajših. V Sloveniji rejniških družin skorajda ni več, kar se kaže po namestitvah, ki so v porastu. Toliko jih ni bilo že od začetka devetdesetih, kar je žalostno.

So rejniške družine boljša izbira?

» Najboljša je družina, rejniška družina je njen največji približek, šele nato je strokovni center, ki je institucija, neglede na to ali gre za stanovanjsko skupino ali ne. Vzgojitelji tam delajo in se menjavajo, četudi so se otroci nanje navezali. To so nenehne travmatične izkušnje. Najboljši nadomestek za družino je rejniška družina, ki gre čez uradne postopke. O rejništvu pogosto razmišljamo kot po drugi svetovni vojni, ko je bilo to izkoriščanje otrok za delo na kmetiji, a ni nujno tako. Rejniki pogosto dobijo travmatizirane otroke in z njimi je težko delati. Poleg tega ni veliko posluha za rejnike, ki dobijo bore malo plačila za to delo. Nenazadnje se morajo izobraževati, od novega družinskega zakonika dalje pa morajo poleg Centra za socialno delo redno obiskovati še družinsko sodišče, kar je stresno za vse vpletene. Upad rejniških družin je zato velik, otroke se institucionalizira, mi pa še kar govorimo o deinstitutionalizaciji. Primerjati se hočemo s Skandinavijo, kjer imajo tudi profesionalne rejniške družine, a pravijo, da pri nas to ne gre, zaradi ustave. Hkrati pa trpamo otroke v institucije, meni se zdi to podlo.

Omenili ste primer mlade odvisnice, kjer bi bilo verjetno dobro imeti strokovno pomoč? Pred dvema letoma je

Saša Kveder izdala roman Tokrat bo drugače, ki je izpoved matere, ki je »naredila vse«, da bi njen sin - odvisnik od drog - preživel. Nek nekdanji odvisnik mi je dejal, da je mama narobe postopala, ker mu ni nikoli pustila, da bi dosegel dno, namesto tega mu je v zapor vsakič prinesla nove superge, misleč, da mu bo pomagala materinska ljubezen. Kako se vi soočate z odvisnostmi, ki so v porastu?

» Hitrost proizvodnje novih sintetičnih drog je hitrejša od tistih, ki proizvajajo teste zanje. Mi mlade testiramo zato, da vemo, kako pomagati, ne da bi jih kaznovali. Poskušamo jih usmerjati v celo paleto zdravljenj, dejstvo pa je, da reševanje na način, da ves čas skačeš za odvisnikom, nima učinka. Večinoma mora odvisnik pristati na tleh, potem pa se ali začne klatiti okoli železniške postaje ali se pobere in dejansko začne novo življenje. Mi imamo svetovalno službo, psihologe, socialne pedagoge in delavce, terapevta, tudi zunanjo pomoč s Centra za zdravljenje odvisnih od prepovedanih drog, Pelikana, Drog Arta in drugih, ampak večinoma je v zahodnem svetu zdravljenje le prostovoljno. Če se prepozna, da si mladostnik škoduje z odvisnostjo, da lahko pride do smrti ali trajnih posledic, ga lahko tudi prisilno zdravimo, a le dokler se ne konča akutno stanje. Dolgotrajno prisilno zdravljenje pri nas ne obstaja. Večinoma se trinajstletnica ne zaveda svoje odvisnosti in tega, česa jo bo to lahko stalo kasneje. To so leta, ko se ti »nič ne more zgoditi« in to je problem, saj gre za mlade, ki ne morajo odločati o skoraj ničemer, o svojem zdravljenju pa lahko, ne moremo jih prisiliti.

Kako pa naj pravilno postopamo z mladimi, ki kažejo odklonsko vedenje? Ga lahko preprečimo?

» Manj kot je dejavnikov, ki povzročijo, da kdo pride v tako vedenje, več je možnosti, da ga ne bo. Več kot je varovalnih dejavnikov v okolju, več je možnosti, da do tega ne pride. Prosto po Krofliču starši danes pozabljajo, da otrok poleg varnosti, ljubezni in sprejetosti, rabi tudi razumne zahteve, omejitve, določeno mero frustracije, ki je lahko zelo pozitivna. Če se naučiš z njo živeti, se boš naučil vztrajnosti in potrpežljivosti. Mislim, da imajo mladi danes premalo izkušenj s tem, da je treba na nekaj počakati. Sam se spomnim, ko sem kot najstnik na radiu slišal pesem in sem potem tudi tri tedne iskal po ploščarnah to ploščo. Danes jo najdeš na telefonu, čez tri sekunde jo potegneš s spleta. Vse je dosegljivo takoj, ampak druge stvari v življenju ne bodo, zato je dobro imeti izkušnjo, kaj pomeni potruditi se, potrpeti. ☺

Tedensko sveže novice iz Slovenske Istre

Vsak petek ob 18:00

megafon **tv**

**Vse zamujene oddaje si lahko ogledate
na YouTube kanalu Megafon TV**

www.megafon.si

Ko sveče ugašajo, se prižiga upanje

Prišel je čas, da premislimo o tradiciji

Petra Znoj
foto: pixabay

Pred vrati je 1. november, dan, ko se Slovenci v tišini in spoštovanju spomnimo svojih pokojnih. Pokopališča se v teh dneh spremenijo v morje luči, ki simbolizirajo spomin, ljubezen in hvaležnost. Povsod diši po vosku in cvetju, tišina med grobovi pa je prežeta z mislijo na tiste, ki jih ni več. Tradicija prižiganja sveč je močno zasidrana v našem kulturnem spominu. Za mnoge predstavlja ne le izraz spoštovanja, temveč tudi občutek povezanosti z družino, ki ga ohranjamo skozi generacije. A ob vsej lepoti in simboliki tega običaja se iz leta v leto glasneje pojavlja vprašanje: ali množice sveč, ki jih prižigamo, res izražajo spoštovanje, ali pa s pretiravanjem nehoti povzročamo okoljsko in družbeno škodo?

konča v zabojnikih ali na deponijah. Po koncu praznika se tako na pokopališčih znajdejo gore izrabljenih ohišij, ki jih je treba zbrati, odpeljati in predelati, kar za komunalna podjetja in občine pomeni veliko logistično in finančno breme.

Toda težava ni le v količini odpadkov. Med gorenjem parafinskih sveč se v zrak sproščajo drobni delci in hlapne organske spojine, ki so škodljive tako za zdravje ljudi kot za okolje. Pokopališča so okoli 1. novembra dobesedno zasičena z dimom in toploto, ki jo oddajajo goreče sveče. V mirnih jesenskih večerih se nad grobovi pogosto zadržuje meglica, ki ni le posledica vlage, temveč tudi saj. Strokovnjaki opozarjajo, da lahko zrak na večjih pokopališčih v teh dneh doseže enako onesnaže-

naravnega voska ali električne lučke, ki jih lahko uporabljamo več let, a za seboj spet pustijo odpadke v obliki baterije, ki se bo razgrajeval še stoletja. Lahko pa spomin ohranimo na druge načine: s cvetom, molitvijo, obiskom groba ali preprosto s tihim trenutkom zahvale doma.

K spremembi razmišljanja že več kot desetletje poziva tudi vseslovenska akcija »Manj svečk za manj grobov«, ki poteka letos med 19. oktobrom in 1. novembrom. Projekt, ki povezuje več sto prostovoljcev, organizacij in podjetij, spodbuja ljudi, da namesto nakupa sveč darujejo prispevek za dober namen. Zbrana sredstva vsako leto pomagajo reševati življenja, s tem da financirajo nakup medicinskih pripomočkov, naprav in pomoči tistim, ki se spopadajo z boleznimi, invalidnostjo ali socialno stisko.

Letos bodo zbrana sredstva namenjena številnim lokalnim zgodbam. V Zasavju bodo pomagali devetletnemu Titu z redko mišično distrofijo, v Cerknici triletnici Lori, ki ima redko gensko bolezen, v Domžalah Domu upokojencev za nakup naprave za svetlobno terapijo, v Kočevju pa družini, v kateri se mama pogumno bori z rakom. Na Škofjeloškem bodo pomagali invalidom, v Celju socialno ogroženim in osamljenim, v Litiji bodo zbirali sredstva za defibrilatorje in pomoč gasilcem. Skupna ideja je v tem, da bi prižgali manj sveč, a zaradi tega prižgali več upanja.

Organizatorji akcije poudarjajo, da ne gre za rušenje tradicije, temveč za iskanje njenega pravega pomena. »Svečke na grobu so močan simbol spomina na naše najdražje in z akcijo tega spomina ne želimo okrniti,« pravijo prostovoljci. »Svoje pokojne nosimo v mislih in srcih vsak dan, a s sodelovanjem v akciji lahko naredimo še nekaj dobrega za tiste, ki nas danes najbolj potrebujejo.«

Tudi okoljske organizacije opozarjajo, da bi že majhna sprememba vedenja prinesla velik učinek. Če bi vsakdo namesto desetih sveč prižgal le eno, bi v Sloveniji letno preprečili nastanek več tisoč ton odpadkov. Poleg tega bi s prihranjenimi denarjem lahko podprli humanitarne projekte ali lokalne skupnosti.

Pokopališča bodo tudi letos svetica v nešteti lučeh, toda ob njih bodo stali tudi prostovoljci z drugimi vrstami svetlobe – z zastavicami, nasmehi in toplino, ki ne ugasne po nekaj urah. Ko bomo letos na grob prinesli cvet ali prižgali plamen, se lahko spomnimo, da je spoštovanje do mrtvih najlepše takrat, ko hkrati izkažemo spoštovanje tudi do živih in do planeta, na katerem živimo. Ena sveča manj na grobu lahko pomeni eno svetlejšo življenje druge. In to je morda najlepši način, kako ohraniti spomin prižgan. “

Vsako leto Slovenci prižgemo okoli 16 milijonov nagrobnih sveč, od tega kar dve tretjini prav v dneh okoli 1. novembra. To pomeni, da se v nekaj dneh po vsej državi prižge nepredstavljivo število plamenov. Toliko, da bi s svečami lahko napolnili več deset tovornjakov. Po podatkih Ministrstva za okolje in prostor sveče vsako leto ustvarijo na tisoče ton odpadkov. Težava je v tem, da so narejene iz različnih materialov: plastike, parafina, kovinskih pokrovov in steklenih delov, ki jih ni mogoče preprosto reciklirati. Ko plamen ugasne, ostane le kupček plastike, kovine in saj, ki

nost kot sredi prometnega križišča. Čeprav je plamen sveče lep simbol spomina, je njen okoljski odtis vse prej kot svetel – in prav to spoznanje marsikoga spodbuja, da začne razmišljati o drugačnih, trajnostnih načinih izražanja spoštovanja do pokojnih. V zadnjih letih zato vse več posameznikov in organizacij poziva k spremembi navad. Tradicija, pravijo, ni ogrožena, če jo obarvamo z odgovornostjo. Sveča ni edini način, da izrazimo spomin. Lahko prižgemo eno, dve, če že moramo, ne pa deset. Lahko pa izberemo tudi okolju prijaznejše različice, kot so sveče brez plastike, iz

Tako mlada, pa že morilka

Simon Smole
foto: pixabay

Nedavno so mediji poročali, da je policija v stanovanjski hiši na območju Dobrunj našla truplo 46-letne ženske, ki naj bi umrla nasilne smrti. Kasneje se je izkazalo, da je mladoletna hči ubila svojo mamo. Mladoletna dekleta so v kazenskem pravu velika redkost, ko gre za najhujša kazniva dejanja povzročitve smrti. Ideja ženske »zločinke« je šok tudi za medije, ki domnevno storilko označijo bodisi za dobro bodisi za slabo in se posledično odločijo o tem, katere dele njene zgodbe bodo med poročanjem o dogodku poudarili.

Zdi se, da mediji zaradi redkosti primerov in utrjenih sodb glede mladoletne storilke najtežjih zločinov ne morejo obravnavati brez senzacionalizma. Dekleta, ki povzročijo smrt nekoga, družba dojema kot posebej zavržne. Mnogi se še danes težko otresejo prepričanja, da gre za nežna, materinska in neškodljiva bitja, ki nikakor ne morejo biti preračunljive in hladnokrvne zločinke. In ta stereotip potrjuje tudi statistika, mladoletne storilke kaznivega dejanja umora in uboja predstavljajo enega manjših deležev na sicer obsežnem področju kriminalitete. To pa ne pomeni, da niso sposobne okrutnih zločinov in da jih včasih ne ženejo enaka čustva kot druge morilce, večinoma moške.

Statistični podatki kažejo, da se je delež žensk med zaporniško populacijo na svetovni ravni v letu 2022 gibal med 3,4 in 7,4 odstotka, v povprečju pa je bil 6,9-odstoten. V Sloveniji smo imeli v obdobju, za katerega so dostopni podatki, podani le dve ovadbi za mladoletnice za kazniva dejanja umora in uboja. Za obe mladoletnici je sodišče s sklepom postopek ustavilo. V sosednji Italiji je še bolj izrazita redkost mladoletnih storilk kaznivega dejanja povzročitve smrti. Med letom 2007 in 2016 ni bilo niti enega samega primera, ko bi takšno kaznivo dejanje zagrešila mladoletnica, stara 13 let ali manj.

Storilk, starih med 14 in 17 let, je bilo v celotnem obdobju skupaj le 28, kar predstavlja 0,09 odstotka vseh storilcev tega kaznivega dejanja.

Žrtve storilk kaznivega dejanja uboja ali umora, ki takšno dejanje zagrešijo le enkrat, so skoraj vedno njihovi družinski člani. Običajno se ta dejanja zgodijo na domu storilke. Raziskave so pokazale, da je bilo kar 80 odstotkov žrtev v intimnem odnosu s storilko oziroma so si bile z njo zelo blizu, tako fizično kot emocionalno. Najpogostejše ženska za žrtev izbere moža, ljubimca ali svojega otroka. Verjetnost, da bo odvzela življenje neznancu ali bežnemu znancu, je statistično praktično neobstoječa. Tipična ženska morilka ni tista, ki bi naklepno iskala žrtve, temveč je njena motivacija pogosto prav izvit se iz situacije, v kateri je sama žrtev zlorabe.

Poleg motiva samoobrambe in odziva na nadlegovanje pa ženske pogostejše

ženejo tudi povsem »človeški« vzroki, ki dajejo stereotipno podobo ranljivega, krhkega bitja – potreba po pridobitvi denarja za droge, maščevanje ali ljubosumje. V skoraj vseh primerih storilka dejanje izvrši sama. Podatek iz neke raziskave kaže, da je kar tretjina ženskih storilk povzročitve smrti v času dejanja pod vplivom alkohola oziroma ga zaužije pred dejanjem. Praviloma so sotorilci deklet fantje. Morilsko orožje je mnogokrat nož. Velika večina deklet, ki storijo najhujše kaznivo dejanje umora, pa prihaja iz socialno zelo šibkih okolij in so bile žrtev zlorabe.

V svetu se je sčasoma izoblikovalo nekaj različnih sistemov obravnave mladoletnih storilcev kaznivih dejanj, ključna sta dva: zaščitniški (angl. welfare) in pravičnostni (angl. punishment) model. Za prvega je značilno, da prestopniško vedenje mladoletnika razume kot posledico neustreznih življenjskih, predvsem družinskih razmer.

Namen obravnavanja mladoletnika tako ni kaznovanje, temveč pomoč oziroma odpravljanje vzrokov za njegovo prestopniško vedenje.

Kako torej nasloviti temeljne probleme, ki se nanašajo na obravnavanje mladoletnih storilk? Skrb vzbujajoči so predvsem deleži deklet s socioekonomsko slabšim izhodiščem ali težavami v partnerstvih. Že na prvi pogled je jasno, da to niso vprašanja, ki bi jih bilo mogoče izolirano reševati samo v kazenskem postopku, ampak bo potrebno spremeniti ekonomsko-socialne pogoje, ki v naši družbi ljudi pehajo v nasilna dejanja. Tudi družinske razmere so odvisne od stanja v družbi. Razmere v ekonomski sferi so vse bolj neizprosne, nasilje pa je pogosto izraz nemoči in obupa. **66**

»V trenutku, ko raketa poleti, vse delo dobi smisel.«

– Tilen Čuk, modelar

Petra Znoj
foto: Alja Makuc

Tilen Čuk svoj pogled rad usmerja v nebo. Ne zato, ker bi sanjal z glavo v oblakih, temveč ker pogosto sledi svoji raketi, ki se tik pred njegovimi očmi dvigne visoko nad drevesne krošnje in s pomočjo padala ali žirokopterja nežno spet pristane. Raketen

Z raketnim modelarstvom se je začel ukvarjati leta 2012, ko se je v osnovni šoli prijavil k interesni dejavnosti, ki jo je organiziral Modelarsko maketarski klub Logatec. Tri leta je obiskoval delavnice, nato pa postal polnopraven član kluba, v katerem se je sčasoma iz učenca prelevil v mentorja.

Danes skupaj s predsednikom Aljošo Rupnikom vodi krožek, ki vsako leto privabi skupino radovednih osnovnošolcev. Želita, da bi se znanje in navdušenje nad raketami prenašalo naprej. Ker kot pravi Tilen: »Če želimo, da se raketno modelarstvo ohrani, moramo vanj vložiti tudi svoj čas in trud.«

Raketno modelarstvo ni preprosto sestavljanje manjših raket. Gre za natančno dejavnost z več disciplinami, od prostoletičnih raketoplanov do daljinsko vodenih modelov, od maket pravih raket, do tistih, pri katerih se meri višina ali čas pristanka. Rakete so izdelane po strogih pravilih Mednarodne letalske zveze (FAI). Vsaka mora biti izdelana z upoštevanjem določenih dimenzij – dolga mora biti vsaj 50 centimetrov, s trupom premera 40 milimetrov in motorjem premera 10 milimetrov. Vse mora delovati brezhibno, saj na tekmovanjih ni veliko prostora za napake. Tekmovalec ima za vsak razred na voljo le dve raketi – kar pomeni, da mora vsaj ena preživeti prvi let, da lahko sploh nadaljuje s preostalima dvema.

Tekmovanja potekajo v treh letih, rezultat pa se oblikuje na podlagi seštevka časa ali višine. Pri pristajalnih sredstvih, kot so padala, se meri čas od izstrelitve do pristanka, pri višinskih disciplinah pa šteje najvišji rezultat. Vse skupaj dodatno otežujejo vremenske razmere – veter, sonce, dež.

Ravno veter je tisti, ki lahko raketo zlahka odnese daleč stran, morda celo v termični stolp, kar pomeni, da se dvigne še višje in pristane postane misija nemogoče. Iskanije raket je tako stalni del izziva. »Brezvetrje ni vedno dobra stvar – včasih se raketa zavrti v spiralo in jo izgubiš izpred oči,« pravi Tilen.

A za temi zapletenimi pravili se skriva še nekaj: strast. Tilen o raketnem modelarstvu govori z leskom v očeh. Nič ni prepuščeno naključju. Vsak trup laminira, sestavne deli lepi, brusi, oblikuje. Od ideje do prvega poleta lahko minejo dnevi ali le nekaj ur, odvisno od tega, koliko časa ostane do tekme. Ko ima več časa, si dovoli temeljitejšo izdelavo, a včasih mora delo opraviti hitro. Vendar ne površno, vsaka napaka lahko pomeni, da raketa na nek način ne bo delovala. »Tako kot pri vsakem inženirstvu, gre za spoštovanje zakonov fizike,« pove.

Raketno modelarstvo pa ni le časoven, temveč tudi finančen zalogaj. Kot pravi Tilen, lahko tekmovanje v tujini hitro stane 200 ali 300 evrov, če upošteva pot, nastanitev, hrano in pristojbine. Svetovna prvenstva so še dražja, samo štartnina stane 450 evrov, vse skupaj pa lahko znese tudi do 1.000 evrov ali več, saj lahko tekme trajajo več dni. Veliko breme, ki pa ga iz članarine vsaj deloma pokrije klub, kar Tilnu omogoča dostop do delavnice in večine potrebnega materiala. Vseeno pa si kdaj kaj priskrbi tudi sam. A to ga ne moti, saj ve, da ima na voljo veliko drugega, denimo mentorstvo, znanje in predvsem prostor, kjer lahko ustvarja.

V Sloveniji raketno modelarstvo živi predvsem skozi štiri aktivne klube, med katerimi je MMK Logatec najbolj dejaven. Čeprav interesne dejavnosti vsako leto privabijo kar nekaj osnovnošolcev, ostaja število aktivnih tekmovalcev nizko, okoli dvajset. Tilen je eden od njih. In prav vsi poskušajo z veliko vnemo širiti glas o tej tehnično zahtevni, a izjemno zanimivi disciplini. Ko ljudem pove, s čim se ukvarja, pogosto naleti na začudenje. Nekateri so navdušeni, drugi ne vedo, kaj si predstavljati, nekateri pomislijo na letala, drugi na izdelke iz lesa. Nič presenetljivega, po izobrazbi je inženir lesarstva. A rakete niso sestavljene zgolj iz lesa. V njih je znanje, potrpežljivost, občutek za detajl in neizmerna ljubezen do neba.

Tilen je dokaz, da tudi v majhnem kraju lahko zrastejo veliki talenti. Da v Sloveniji ni treba ostati pri klasičnih hobijih. Da obstajajo discipline, pri katerih ni le rezultat tisti, ki šteje, temveč tudi pot od ideje do prvega vzleta. In predvsem: da mladi še vedno znajo graditi sanje, ki merijo visoko. «

modelarstvo ni le njegov hobi, temveč del vsakdana, ki mu daje zagon in cilje. In čeprav bi kdo pomislil, da gre za kakšno moderno različico igrač iz otroštva, je to v resnici svet natančnih izračunov, fizikalnih zakonitosti, mednarodnih pravil in tekmovalne discipline. Svet, v katerem se merijo stotinke sekunde, višinske razdalje in spretnost pri sestavi. Svet, v katerem Tilen uživa že več kot desetletje.

Trumpova **rasna** politika kaznovanja

Simon Smole
foto: lat, nb

Donald Trump je po prevzemu oblasti svojemu ministru za pravosodje naročil, naj okrepi kriminalizacijo mladih, saj naj bi mladoletni pripadniki manjšin ogrozili njegov načrt narediti Ameriko spet veličastno. Zato ne čudi, da v ZDA beležijo zaskrbljujočo ponovno porast zapiranja mladih nebelcev. Statistika je neizprosna, 46 odstotkov mladih v zaporu je temnopoltih, čeprav ti predstavljajo le 15 odstotkov mladoletnih oseb v ZDA.

V primerjavi z belci za temnopolte mlade statistika izkazuje 5,6-krat večjo verjetnost, da bodo zaprti – razmerje med zaprtimi temnopoltimi in belci se je v 23 zveznih državah povečalo za več kot 10 odstotkov. Podobno je z Latinoameričani, ki so Trumpova priljubljena tarča, ko gre za izseljevanje ilegalnih migrantov. V 11 zveznih državah je verjetnost, da bodo latinskoameriški mladi zaprti, vsaj dvakrat večja kot pri belih vrstnikih.

Stopnja neenakosti, ko gre za prestajanje zaporne kazni med tema skupinama, se sicer že deset let povečuje, tako da tudi demokrati niso naredili veliko na tem področju. Mladoletni pripadniki staroselske skupnosti skoraj štirikrat bolj verjetno pristanejo za zapahi kot pripadniki večinske rase. Gre za največjo stopnjo neenakosti med črnci in belci ter med staroselci in belci od 60. let prejšnjega stoletja.

V nedavnem poročilu fundacije Sunlight piše, da je Ministrstvo za pravosodje izbrisalo spletno stran z naslovom »Odprava samice za mlade«, na kateri je bila navedena zavezanost ministrstva k odpravi te prakse. Očitno želijo prikriti informacije o negativnih vplivih izolacije na mlade. Samica ima grozljive posledice že na odrasle zapornike, še bolj dramatične pa so, ko se uporablja za mladoletne. Z iste spletne strani je izginilo tudi besedilo o rehabilitaciji mladih.

V teh in drugih praksah ministrstva je opazna vrnitev k ideji »superpredatorjev«, izraza iz devetdesetih let prejšnjega stoletja, ki sporoča, da morajo biti mladi

temnopolti ljudje za zapahi, namesto da bi imeli dostop do virov in storitev, ki jih oni in njihove družine potrebujejo za normalno življenje. Letos je Trump namenil nova nepovratna sredstva za zatiranje tolpa mladoletnikov, čeprav so prav mladi priseljenci največkrat sami njihove tarče.

Ameriški strokovnjaki za kazensko pravosodje poudarjajo, da ni velikih razlik v rasnem ozadju otrok, ko gre za storilce kaznivih dejanj. Razlike so posledica dejstva, da bo v revnejši črnski soseski verje-

razmere in šolstvo. S podaljševanjem časa, preživetega v priporu, se zmanjšujejo možnosti mladih, da bi se vpisali v šolo. Veliko manjša je verjetnost, da bodo kdaj diplomirali, in večje so možnosti, da bodo pristali v zaporu, ko bodo starejši. Študija iz leta 2021 je pokazala, da so mladi, ki so bili v preteklosti v zaporu, bistveno bolj dovzetni za zgodnjo smrt, najpogosteje zaradi umora, pa tudi zaradi samomorov.

Trump je medijem obljubil, da bo pravosodnemu ministru naročil, naj »odločno

tno patroljiralo več policistov kot v bogati beli soseski. Gre za znano sociološko teorijo etiketiranja, ki visok delež kriminalitete med rasnimi manjšinami razlaga s povečanim nadzorom le-teh in diskriminatorno obravnavo na vseh ravneh, od policije do sodstva. Ko je otrok aretiran, se razlike v barvi kože še bolj poudarijo. Od tega, komu se ponudi program resocializacije, kdo ostane v priporu do zaslišanja in tega, kdo dobi pogojno kazen.

Ob tem ne smemo pozabiti na glavne vzroke za kriminal med mladimi, ki zajemajo revščino, razredni položaj, družinske

uveljavlja smrtno kazen«, da bi »zaščitil ameriške družine in otroke pred nasilnimi pošiljevalci, morilci in pošastmi«. »Spet bomo država zakona in reda,« je še dodal. Nova kaznovalna politika njegove administracije je vidna tudi v odločitvi županje Washingtona, ki je uvedla policijsko uro za mlajše od 18 let. Trump pa je med grožnjo z zveznim prevzemom prestolnice mestne uradnike pozval, naj začnejo starejše od 14 let za nasilna dejanja kazensko preganjati kot odrasle. Lahko si mislimo, na koga je cilj, zagotovo ne na mladostnike bele polti, katerih starši so njegovi volivci. «

Obdavčitev slovenskih plovil v tujini

Ana Zupan
txt&foto

Slovenski lastniki plovil, registriranih v tujini, se vse pogostejše srečujejo z vprašanjem obdavčitve teh plovil, tako v tujini kot tudi v Sloveniji. Zaradi rasti števila slovenskih bark, zasidranih v sosednjih državah, postaja razumevanje davčnih pravil in mednarodnih sporazumov ključno za izogibanje dvojni obdavčitvi ter morebitnim finančnim zapletom.

Na Hrvaškem je obveznost plačila davka na plovila določena z Zakonom o davku na plovila. Plača se ga enkrat letno in temelji na dolžini plovila, moči motorja (v kilovatih) ter na tem, ali ima plovilo kabino. Za plovila brez kabine se višina davka giblje med 13 in 80 evri, za plovila s kabino na motorni pogon pa med 27 in 664 evri, odvisno od tehničnih značilnosti. Slovenski rezidenti, ki imajo plovilo registrirano in privezano na Hrvaškem, so zavezani plačilu tega davka, vendar lahko na podlagi sporazuma o izogibu dvojnega obdavčevanja v Sloveniji uveljavljajo oprostitve ali vračilo, če so davek že poravnali v tujini.

V Italiji sistem obdavčitve poteka nekoliko drugače. Ob registraciji plovila se plača enkratni davek, ki temelji na moči motorja, poleg tega pa lastniki vsako leto poravnajo pristojbine za uporabo pristanišč in marin. Ker med Slovenijo in Italijo ne obstaja neposreden sporazum, ki bi urejal izogibanje dvojni obdavčitvi plovil, slovenski rezidenti ostajajo zavezanci za plačilo davka na vodna plovila v Italiji in

hkrati dodatnega davka od plovil tudi doma, neglede na to, ali je njihovo plovilo registrirano v Italiji. To pomeni, da morajo lastniki plovil o lastništvu obvestiti Finančno upravo Republike Slovenije (FURS) in poravnati ustrezne davčne obveznosti, hkrati pa lahko zaprosijo za vračilo italijanskega davka, če je bil ta že plačan.

V Sloveniji davek na vodna plovila velja za vsa plovila, daljša od petih metrov, pri čemer se znesek izračuna glede na dolžino, moč pogona in starost plovila. Davčni zavezanec je praviloma lastnik, pri solastništvu pa se obveznosti razdelijo glede na deleže. Če je plovilo predmet lizinga ali zakupa, je lahko zavezanec tudi uporabnik, če o tem pravočasno obvesti FURS. Najnižja davčna osnova ne sme biti manjša od 50 odstotkov vrednosti novega plovila, pri čemer zakon omogoča vračilo ali odpis davka, če lastnik plovilo proda, če je to ukradeno ali uničeno.

Poleg osnovnih davčnih obveznosti imajo pomembno vlogo tudi mednarodni sporazumi in pravila Evropske unije, ki preprečujejo dvojno obdavčitev premoženja. Slovenski lastniki plovil lahko pri registraciji ali uporabi plovila v tujini predložijo potrdilo o davčnem rezidentstvu, ki potrjuje, da so davčni zavezanci v Sloveniji. To je ključno v primerih, ko hrvaška ali italijanska davčna uprava izda odločbo za plačilo davka. Z ustrežno dokumentacijo se lahko dokaže, da je bil davek že poravnán v Sloveniji in se tako prepreči dvojno

plačilo.

Priporočljivo je, da lastniki plovil redno spremljajo spremembe zakonodaje v državah, kjer imajo plovila registrirana ali zasidrana. Na Hrvaškem so se denimo v zadnjih letih spremenila pravila glede meritev dolžine plovil in moči motorjev, kar vpliva na višino davka. Italija pa postopno prilagaja pristojbine za uporabo marin, predvsem v obalnih občinah z visoko obremenjenostjo privezov. Tudi Slovenija vsako leto posodablja merila za izračun davka na vodna plovila, pri čemer se posebej upošteva starost in tehnično stanje plovila.

Natančno evidentiranje lastništva, solastništva in lizingov je zato izjemno pomembno. Če plovilo uporablja več oseb ali je v najemu, mora biti jasno določeno, kdo je davčni zavezanec. Pri solastništvu se obveznosti razdelijo sorazmerno z deleži, pri lizingu pa se lahko zavezanec prenese na uporabnika, če je to ustrezno prijavljeno.

Po zadnjih dostopnih podatkih je v hrvaških pristaniščih stalno zasidranih približno 890 slovenskih plovil, kar predstavlja okoli pet odstotkov vseh plovil na stalnih privezih v hrvaških marinah. Poleg tega so slovenske barke lani na Hrvaškem opravile skoraj 12.000 tranzitnih postankov. Za Italijo pa uradnih javnih statistik o številu slovenskih plovil ni. Na voljo so le podatki o skupni zmogljivosti italijanskih marin, ki skupaj ponujajo približno 162.000 privezov. “

Italija krči javno porabo

Rim – Pri zahodnih sosedih so sprejeli proračun, ki predvideva postopno zmanjševanje sredstev ministrstvom v višini 2,1 milijarde evrov od leta 2026 do 2028. Vlada naj bi s krčenjem proračuna sledila »novim evropskim regulacijam«. Največje breme, dobra polovica rezov, bo tako v naslednjem letu padla na ekonomsko ministrstvo, proračun ministrstva za infrastrukturo in promet bo manjši za pol milijarde, resor za okolje in energetiko bo »lažji« za dobrih 300 milijonov, izobraževanje za 141 milijonov in kulturo 78 milijonov evrov. Kritiki ocenjujejo, da bodo na slabšem predvsem javne investicije, kot so gradnja podzemnih železnic v Rimu, Napoliju in Milanu, sistemi trajnostnega upravljanja z vodnimi viri in vzdrževanje zemljišč, kar je še posebej sporno, saj je v Italiji vsako leto več plazov in poplav. Sporni naj bi bili rezi, ki bodo sicer v manjši meri prizadeli ministrstvo za delo, saj je vsako leto tudi več nesreč na delovnih mestih. Med drugim so s proračunom nezadovoljni šolniki, okoljevarstveniki in celo delodajalske organizacije, saj jih skrbi manjše zaposlovanje v gradbeništvu in logistiki. Kritiki še trdijo, da se gre vlada »kreativno računovodstvo« z zmanjševanjem »vidne« proračunske porabe na škodo prebivalcev, največji rezi pa so ravno področjih, ki ekonomsko rast ustvarjajo. *collettiva/nb*

Še en sveženj sankcij

Bruselj – Evropska unija je sprejela devetnajsti sveženj sankcij proti Rusiji, ki vključuje tudi postopno prepoved uvoza utekočinjenega zemeljskega plina v Unijo. Kratkoročne pogodbe, ki jih imajo države članice sklenjene z Rusijo, se bodo tako prekinile čez pol leta, dolgoročne pa s prvim januarjem 2027, ko bo nastopila popolna prepoved uvoza plina. Z novim svežnjem so evropski odločevalci sankcionirali tudi 117 ladij iz tako imenovane flote v senci, s katero se Rusija izogiba omejitvam izvoza nafte v države globalnega juga. Sankcije proti Rusiji je sprejel tudi ameriški predsednik Donald Trump, ki je oznanil sankcioniranje obeh največjih ruskih naftnih družb Lukoil in Rosneft. Tiskovna predstavnica ruskega zunanjega ministrstva Marija Zaharova je odločitev Združenih držav označila za povsem kontraproduktiven korak v luči prizadevanj za končanje vojne v Ukrajini. *rš/nb*

Vlada izgublja Sudan

El Fašer – Sudanske paravojaške Sile za hitro posredovanje so zatrdile, da so zasedle štab sudanske vladne vojske v mestu El Fašer, prestolnici zvezne države Severni Darfur. Obleganje mesta El Fašer je trajalo leto in pol. Gre za zadnje mesto v Severnem Darfurju, ki ga niso nadzirale Sile za hitro posredovanje. Vseh pet prestolnic zveznih držav v darfurski regiji je tako pod nadzorom paravojaških sil. Sile za

SUDANWARMONITOR

Begunci iz mesta El Fašer, prestolnice zvezne države Severni Darfur. Obleganje mesta El Fašer je trajalo leto in pol. V okolici Tawile naj bi bilo že na sto tisoče beguncev.

hitro posredovanje medtem četrti dan nadaljujejo bombardiranje mednarodnega letališča v Kartumu z droni, s čimer preprečujejo njegovo ponovno odprtje, potem ko je marca nadzor nad letališčem osvojila vladna vojska. *sta/rš/nb*

Še vedno smrtonosen Mediteran

Tunis – V bližini tunizijske obale je prejšnji teden v brodolomu čolna, domnevno namenjenega na italijanski otok Lampedusa, umrlo najmanj 40 migrantov iz podsaharske Afrike, med katerimi so bili tudi otroci. 30 ljudi se je uspelo rešiti s krova čolna. Od leta 2014 je v Sredozemskem morju umrlo najmanj 33.000 migrantov, ki so bili na poti v Evropo. *rš/nb*

Zaradi sankcij se je zataknilo

London/Beograd – Srbija naj bi ostala brez milijona sodčkov surove nafte, ki so na krovu tankerja potovali v naftno rafinerijo NIS v Pančevu. Nafta naj bi se nahajala na hrvaškem Omišalju, ni pa znano, ali jo bo podjetje Janaf dostavilo Srbiji ali jo bo prodalo naprej. Podjetje NIS je namreč v ruski lasti, zato zanj veljajo ameriške sankcije, po podatkih poznavalcev pa naj bi bila zaradi tega ogrožena preskrbljenost Srbije z nafto in drugimi gorivi, na kar je v začetku oktobra opozoril tudi predsednik Srbije Aleksandar Vučić. Če novih pošiljk ne bo, bi se po ocenah država lahko znašla v krizi

že novembra oziroma do konca leta. *reuters/danas/nb*

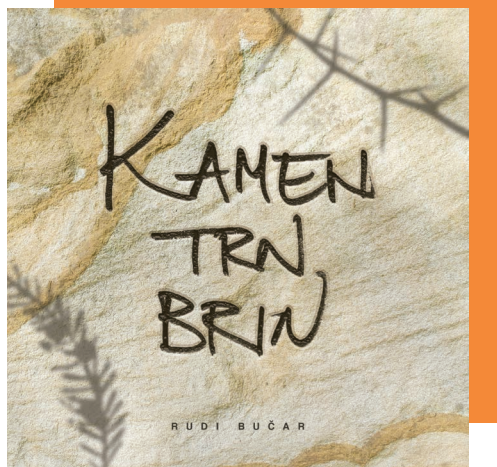
Obroč okoli Venezuele čedalje tanjši

Washington – Obrambno ministrstvo je prejšnji teden sporočilo, da bo na Karibe poslalo svojo največjo letalonosilko USS Gerald R. Ford, ki bo na pot krenila s Hrvaške. Po navedbah ministrstva naj bi tam s svojo bojno skupino, ki sicer vključuje še pet rušilcev, pomagala zaznavati, nadzorovati in preprečevati aktivnosti, ki ogrožajo »varnost in blaginjo« ZDA. Ameriška vojska že od septembra koncentrira svoje bojne zmožnosti na tem območju, med drugim tudi z napadi na plovila, ki v ZDA domnevno prevažajo droge. V svojem desetem takem napadu, ki je sicer v nasprotju z mednarodnim pravom, je bilo ubitih šest ljudi, skupno 43. Ameriški poznavalci so kritični, da pri napadih ne gre za vprašanje nelegalnega prevoza drog, temveč za »sporočilo« drugim državam v regiji, naj se podredijo ameriškim interesom. Predsednik Venezuele Nicolas Maduro, ki ga ameriška vlada (brez dokazov) povezuje s prekupčevalskimi karteli, je poteze ameriške vojske označil kot še en poskus menjave oblasti v tej državi. Venezuela se je odzvala tudi z obsežnimi vojaškimi vajami, ki so simulirale napad ameriške vojske na njeno obalo. *defencenews/nb*

WIKIPEDIA

Največja ameriška letalonosilka USS Gerald Ford naj bi bila na poti v Karibe varovat »varnost in blaginjo« ZDA. Kritike skrbi, da je pravi cilj vojaško ustrahovanje regije.

Rudi Bučar – Kamen trn brin

(Celinka, 2025)

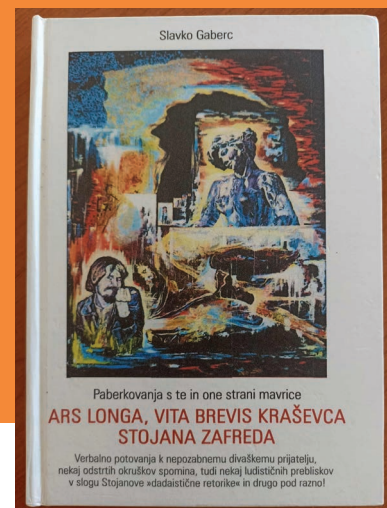
Brigita Gračner
foto: Celinka

O balni glasbenik Rudi Bučar je eden bolj priljubljenih domačih kantavtorjev in uspešnih udeležencev domačih tekmovalnih glasbenih festivalov, ki spretno združuje pop-rock aranžmaje s folkovskimi elementi. To se izraža preko njegovega poustvarjanja kulturne dediščine, hkrati pa s pisanjem skladb v ljudskem melosu in petjem v narečju, s čimer se poklanja njemu ljubi Istri tako kot solo izvajalec kot tudi z zasedbo Istrabend.

Istra je v veliki meri vdahnila dušo tudi novemu albumu, predvsem tekst *Kamen, trn in brin* pesnika in duhovnika Alojza Kocjančiča, v kateri je ta opeval svoje istrske korenine. Bučarja se je poezija tako globoko dotaknila, da jo je uglasbil. Ena lepših pesmi je dala tudi povod in naslov za nov album, ki je zbir desetih, večinoma avtorskih viž, ki se skladajo s kantavtorjevo dosedanja diskografijo. Poleg Bučarja album tvori še en kup ustvarjalcev, kot so bobnar Jure Rozman, klaviaturist Anže Vrabec, trobilec Goran Krmac in pihalec Vasko Atanasovski. Pa eden od pionirjev preporoda slovenske ljudske glasbe, multiinštrumentalist Marino Kranjac ter več pevskih zborov, če omenimo vsaj nekatere.

Čeprav prepletanje popa in rocka s folkom prevladuje, je Bučar zagotovo muzičar, ki ga vleče v številne prostranosti zvoka, ki ga delajo poljudnega in nagovarjajočega različne publike. Dobro se znajde tako znotraj baladnega sveta kot tudi radoživih poskočnic. V tej luči se lahko potopimo v romantično ozračje jazzovsko začinjene pesmi *Zmerom moja*, v patos italijanske kancone *Mi sconnetto* ali se zavrtimo na festivalsko obarvan komad *Noi Volemo*. Zablužimo lahko v *Lačn bluz* ali se zavrtimo z *Altruisti*, s skladbo, ki bi lahko bila tudi nekakšna vaška himna in ponudi enega bolj zapomnljivih besedil: »Ne lažemo, ne krademo, ne delamo skrbi, zato v naši vasi ne smrdi.« Zagotovo je Bučar Istro dovolj dobro spoznal in raziskal, da zna ponuditi njeno nežnejšo plat, pa tudi strasten in bojevit karakter, naj bo to preko različnih inštrumentalnih kompozicij ali besednih izražanj.

Med bolj izstopajočimi melodijami na albumu, ki jih takoj prepoznamo, pa je gotovo *Nerodna pesem*, ena najbolj priljubljenih skladb Tomaža Pengova. Prirejenemu komadu da Bučar neko čisto novo razsežnost. Po eni strani v osnovi precej otožni skladbi s svojim vokalom vdahne neko svetlost, hkrati pa jo obogati z večglasjem in ustno harmoniko, ki spomni na značilne orgličarske dele skladb Boba Dylana in njegovih kantavtorskih vrstnikov. Tako se Bučar poleg svoji najljubši pokrajini z albumom pokloni še morda enemu svojih najljubših glasbenih sotovarišev. “

Pozdrav v slovo ljubemu prijatelju

(*Ars longa, vita brevis Kraševca Stojana Zafreda: paberkovanja s te in one strani mavrice* – Slavko Gaberc, samozaložba, 2025)

Pia Nikolič
txt&foto

Izpod rok izolskega avtorja, ki smo ga doslej poznali predvsem po njegovih satiričnih romanih, je tokrat izšlo stvarnejše čtivo. Biografija njegovega bližnjega prijatelja-slikarja ali bolje rečeno, zbirka spominskih črtic.

V ospredje torej postavlja »izjemno nadarjenega likovnika, korenjaka in kraško korenino«, ki je večji del življenja slovel kot slikar, ki slika z usti, a o katerega umetniškem ustvarjanju boste v knjigi izvedeli dokaj malo. Veliko bolj je posvečena njegovemu razmišljanju, anekdotam, odnosu z Gabercom, delovanju invalidskih organizacij in utrinkom nekega minulega obdobja. Na kratko naj le dodamo, da je vseeno prav slikarstvo tisto, zaradi česar sta se pisatelj in slikar spoznala ob postavljanju njegove prve samostojne razstave v izolski knjižnici, ter da je od risanja s svinčnikom prešel na tehniko z barvicami, naposled pa tudi na slikanje s čopičem.

Pisatelj knjigo pravzaprav piše njemu, Zafredu, pozdravlja ga na drugo stran. Njegovo življenjsko zgodbo opisuje, kot da je njuna skupna, čeprav se vsaj v najstniških letih še nista poznala. Pri tem zgodovinskih časov ne pozabi okrcati skozi številne stereotipe, ki so preživeli do danes. V pisanju ohranja tudi svoj značilen slog, obogaten z nešteti asociacijami, ki odsevajo avtorjevo širino in globino, ki ne seže le v preteklost, ampak se dobro zaveda tudi obdajajoče ga sedanjosti in smo ga spoznali že v prejšnjih delih.

Čeprav je bil Zafred tetraplegik, kar je močno vplivalo na njegovo življenje, je to omenjeno kvečjemu mimogrede, saj je za avtorja v prvi vrsti vse več kot to. Poleg tega se v vsakem od poglavij zamenja obravnavana tema. Od tistih, povezanih z zdravjem, najdemo nerganje čez ZPIZ, prevpraševanje samomora kot edinega izhoda ob izgubi polne telesne opravljalnosti ter kakšno neslano glede invalidskih umetniških združenj. Večinoma gre za kratke sestavke, nekateri deli pa so napisani skoraj kot radijske drame, v obliki scenarijev, kjer dialog le redko zmoti žena Jožica kot edina tretja oseba, ki nastopa v tem kabaretu, pospremljenem z obvezno prisotno flašo terana.

Knjiga je bolj kot klasičen življenjepis razmišljujoči esej, ki mu poseben pečat da že oblikovanje. Črkovna vrsta ni serifna, kot je temu običajno v daljših proznih delih. Ker je delo izšlo v samozaložbi, pa se že avtor sam v kolofonu pokesa za nekaj izpuščenih vejic in kakšno napačno sklanjanje. “

Prilezla do 20. mesta.

Na gimnastičnem svetovnem prvenstvu v Džakarti je Slovenija dosegla nov mejnik, saj se je prvič zgodilo, da je imela v ženskem mnogoboju v finalu svojo predstavnico. V finale se je uvrstila Lucija Hribar, ki je na koncu osvojila 20. mesto. Po uspešnem nastopu v kvalifikacijah je bila v finalu neobremenjena, najboljše pa ji je šlo na dvovišinski bradlji, na kateri je bila skupno 12. V mnogoboju se tekmovalke pomerijo še na gredi, v preskoku ter na parterju. Naslov svetovne prvakinje je osvojila Rusinja Angelina Melnikova, srebro Američanka Leanne Weong in bron Kitajka Šingjing Džang. Doslej je v finale mnogoboja v slovenski majici uspel priti samo Mitja Petkovšek, ki je bil leta 1997 v Lozani 29.

Blestela na morju

Na Gardskem jezeru se je zaključilo evropsko prvenstvo za jadralce na deski, na katerem je več kot uspešno nastopila Lina Eržen, ki je v domovino prinesla zlato ter srebrno medaljo. Tokratno tekmovanje je potekalo v dveh kategorijah, »fin« in »foil«. Vremenski, zlasti vetrovni pogoji so bili odlični, kar je omogočilo izvedbo prvenstva v popolnosti. Slednje spada pod okrilje Svetovne jadralske zveze World Sailing, jadra pa se na enaki opremi kot na regatah PWA oziroma Zveze profesionalnih jadralcev na deski. Slovenska jadralka je v konkurenci do 21 let prepričljivo ugnala konkurenco, medtem ko je v članski kategoriji zaostala zgolj za Francozinjo Justine Lemteyer.

Prvenstvo urbanih uličnih plesov

Okrog 4.500 plesalcev različnih starostnih kategorij se je udeležilo svetovnega prvenstva v urbanih uličnih plesih v Ljubljani. Gre za tekmovanje v hip hopu, poppingu, breakingu in battlih oziroma bitkah v hip hopu. Prvo tovrstno tekmovanje, ki je hkrati vrhunec sezone in največji IDO-dogodek, je Slovenija letos gostila premierno, potekalo pa je v Hali Tivoli in Kinu Šiška. Med plesalci je bilo okrog 500 slovenskih predstavnikov.

Maraton v znamenju rekordov

Ljubljanski maraton je letos znova presegel marsikateri rekord. Prvi se nanaša na število tekačev in tekačic, saj se jih je letos zbralo 16.794, kar je za dobrih 203 več kot v doslej rekordnem letu 2015. Nov slovenski rekord je padel tudi na 42-kilometrski razdalji, postavil pa ga je 44-letni Primož Kobe, ki je s časom 2:17:03 za več kot minuto izboljšal dosedanj najboljši čas, ki ga je prav sam postavil lani. S tem se je uvrstil na sedmo mesto, prvak legendarne discipline pa je postal 21-letni Etiopijec Heftam Abadi s časom 2:06:52. Za dvojno etiopsko zmago je v ženski konkurenci poskrbela Tigist Gezahagn Menigstu, ki je bila s

Lina Eržen se je vrnila z eno srebrno in eno zlato medaljo.

časom 2:22:45 najhitrejša. Najboljša Slovenka je bila na sedmem mestu Saša Piska (2:46:24), ki je za 31 sekund prehitela osmo Nino Gubanc. Na ljubljanskem maratonu je sicer potekalo tudi tekmovanje na 21-kilometrski razdalji ter 10-kilometrski razdalji. Tudi tu so bili popravljeni kar trije rekordi, za vse pa so poskrbeli Slovenci. Na daljši razdalji ga je s časom 1:02:59 postavil Jan Kokalj, medtem ko sta ga na krajši postavila Vid Botolin (29:44) ter Klara Lukan (30:54).

Znova na stopničkih

Judoistka Metka Lobnik je v svetovnem pokalu po zmagi v Limi zopet stopila na oder za zmagovalce. Več kot očitno ji ameriška celina leži, saj je bila na veliki nagradi Mehike v Guadalajari tretja. V odločilni borbi je v kategoriji do 78 kilogramov premagala olimpijsko podprva-

kinjo Inbar Lanir iz Izraela. Čeprav jo je slednja doslej premagala že štirikrat, ji v peto ni uspelo. Od samega začetka je bila Slovenka aktivnejša, nasprotnico je prisilila v kazen, po treh minutah pa jo je vrgla na bok in dobila juko. Dobro formo je tako kronala s petimi stopničkami v karieri, kar štirikrat pa je nanje stopila letos. Slovenska tekmovalka je v četrtfinalu premagala Francozinjo Kailo Issoufi, ki jo je v finalu premagala že v Peruru. V polfinalu je bila nato od nje boljša Brazilka Beatrice Freitas. Omeniti moramo tudi nastop Vita Dragiča, ki je sprva v četrtfinalu izgubil proti nekdanjemu evropskemu prvaku Fincu Marttiju Puumaleinenu, v repasažu pa še z Brazilcem Rafaelom Buzacarinijem, ki je Slovenca premagal že v Južni Ameriki. Naslednja velika nagrada bo na sporedu sredi novembra v Zagrebu, kjer bo nastopilo tudi 13 Slovencev.

Slovenija prvič v finalu gimnastičnega mnogoboja.

TEMNOPOLTI SLOVENSKI POLICAJI

**ali tri muhe
na en zamah
... s pendrekom**

Prihodnost slovenske policije je pred nami.

>> Ob nedavnem incidentu, ko je ljubljanska policija s svojimi »strokovnimi« prijemi dva (temnopolta) delavca poslala po enega na intenzivno in enega v pripor (s tisočakom kazni nagrade), smo na Ropotalu (ROP) za pojasnilo prosili predstavnika policijske službe za javnosti (PPR).

ROP: Neglede na to, da je bilo takih primerov že prej veliko, zadnji incident v Ljubljani na policijo meče slabo luč. Kako se s tem soočate?

PPR: Ravnamo se po starodavnem ameriškem pregovoru: »Če jih ne moreš premagati, se jim pridruži.« Točneje rečeno, po najkrajšem postopku bomo v lastne vrste sprejeli čim več temnopoltih policistov.

ROP: Kaj boste s tem dosegli?

PPR: S tem bi takorekoč ubili tri muhe na en mah. V prvi vrsti bi dosegli neke vrste sproščenost, saj kot veste, so naši (domači, op. a.) policisti pod kepami mišic in orožja v resnici tenkočutne duše in se hitro vznemirijo, kot v tem zadnjem incidentu, ko so čisto po nesreči človeka poslali na intenzivno. Če bodo policijske vrste bolj pisane, se ne bodo tako hitro ustrašili »ta črnih« (Romov, migrantov, tujcev in tujih delavcev).

ROP: Kaj pa ostali dve »muhi«?

PPR: Druga »muha« je, da bo posledično v naših vrstah manj neonacistov, proti čemer se neuspešno borimo že desetletja. Tretja »muha« pa je, da bi s tem nedvomno pomirili razmere v okoliših z romskim prebivalstvom, saj kot vemo, so tačrn ..., pardon, Romi, zelo vraževerni in bi se črn ..., pardon, temnopoltih policistov bali bolj kot hudiča.

ROP: Koliko novih temnopoltih članov pa pričakujete? Kako bo potekala njihova integracija v službo?

PPR: Kakih 2.500, mogoče 3.000 do konca naslednjega leta. Od novih članov ne pričakujemo veliko, le pripravljenost na akcijo in nekaj pismenosti, denimo na stopnji druge osnovnošolske triade. Pa da ne bomo po pomoti izpadli rasistično – to sicer pričakujemo tudi od lastnih (domačih, op. a.) članov.

ROP: Hvala za pogovor.

PPR: Ni za kaj. Saj veste, policija in narod smo eno. **PRESS**

>> V razmislek: tisti, ki se vam pokojninska reforma zdi dobra, pomislite, kako sumljivo tiho so gospodarstveniki, lobisti in druga delodajalska združenja. Tisti, ki jim pokojninska reforma ni všeč, pa pomislite, kako bi šele izgledala naslednja (Janševa). **PRESS**

VISOKA POLITIKA

... in banalne resnice

>> Z nedavnim obiskom Slovenije je francoski predsednik Emmanuel Macron menda navdušil slovenski podalpski živelj – celo bolj kot nekoč Napoleon. No, navdušil je tiste, ki so za obisk sploh vedeli. Nič ne de, saj kot vemo, so Slovenci in Francozi močno povezani v zgodovinskih izkušnjah, od krvavih revolucij, pokolonialnega tovarniškega izkoriščanja in obsesivnega kajenja; oba naroda tudi potegneta skupaj, ko gre za oboroževanje in uničevanje tretjih držav. A kot smo na Ropotalu neuradno izvedeli, pri »visokem« obisku (oba, Macron in Golob, imata le nekaj čez 170 cm) ni šlo za nobeno »mednarodno povezovanje« na področju »obrambe«, »zelenega prehoda«, »učinkovite« jedrske energije ali »razvojnega sodelovanja«. Macron naj bi namreč od Goloba hotel izvedeti predvsem, kako mu je uspelo izpeljati pokojninsko reformo, ne da bi se mu celotna država »posrala na friso«, kot se je to zgodilo njemu ... Menda naj bi mu Golob tovariško zagotovil, da mu bo naslednje leto posodil Luko Mesca, še posebej če na volitvah izgubi proti preblicičem, logarjem, lotričem in drugim slabim kopijam samih sebe. Marsikomu pa se zdi, da bi Golob Mesca lahko posodil Francozom, tudi če zmaga ... **PRESS**

Oboroženi skrajni desničarji: narodni heroji
Neoboroženi skrajni levičarji: teroristi

>> Američani so v tem tisočletju res nekaj posebnega: skrajni desničar likvidira še bolj skrajnega desničarja, ta pa potem postane narodni (skrajno desni) heroj in ga odlikujejo z najvišjimi državnimi častmi. Na evropskem koncu luže se levičarji lahko samo čudijo in si mislijo, kako bi bilo, če bi se kaj podobnega zgodilo na »levi« sceni (če bi partizan ubil partizana, bi bila oba označena za krvoločni živali, če bi se med sabo pobila dva antifajevca (moderna antifajevca), pa bi oba obveljala za nevarna terorista) ... Potihem pa si vendarle škodoželjno mislijo, da jih ne bi prav nič motilo, če bi se kaj podobnega zgodilo tudi pri nas ... **PRESS**

lahek

7			6	9		4		8
	8			2		1	6	
9			4		3	7		
	6	3			8		1	
	2						9	
	9		3			5	4	
		5	8		6			1
	7	1		3			5	
6		9		1	7			2

srednji

9					7			
	8	7			2			
				9		8		6
7	1			4	8	9	6	
		6		7		4		
	4	2	9	5			3	7
4		8		3				
			7			5	9	
			6					3

težji

2					4	8		
				5				
	4				9		3	1
	3		2	1		6	9	
		6				1		
	2	1		4	5		8	
5	6		4				2	
				8				
		4	7					9

žleht

			8				5	
5							8	
6				4	9	3		
	5		3				6	8
		4				7		
1	2				8		3	
		5	6	3				9
		2						7
	1				7			

KOLOFON

Časopis Megafon

Izdaja: AK NET,
telekomunikacije, d.o.o.

Prešernova ulica 4a, 6310 Izola

ISSN: 2820-5782

Tisk: Tiskarna Salomon

Naklada: 20.000

Glavni urednik: Željko Urumović

Urednica časopisa: Pia Nikolič

Oblikovanje & naslovnica:

Nejc Bahor

Lektura: Eva Brajković

E-pošta: urednik@megafon.si

**Ne zamudite aktualnih
vsebin časopisa,
spletne strani in televizije Megafon!**

**Prijavite se na
tedenski obvestilnik:
obvestilnik@megafon.si**

JUTRI JE ORGANIZIRAN
SHOD. PRIDITE NUJNO.
OBLEČITE SE V ČRNO
DA VAM NIČE NE
PREPOZNA ...

... KDO SE ŠE NI
OBRIL, NAJ SI UREDI
FRIZURO IN BRADO...

... SPREHODILI SE BOMO
PO LJUBLJANI IN NAREDILI
NEKAJ SELFIEV, DA
BODO VSE VEDELI DA
MISLIMO
RESNO ...

... ZA ČLANE BODO NA
VOLJO TUDI MAJICE. S TO
KODO IMATE 11% POPUST.
POTE POMO SKUPAJ
SE NEKAJ
POJEST.

RESIGNACIJA

NE ZAMUJAJTE
BODITE TOČNI.
ZA KONEC SE ŠE
PRIJAVITE NA
NAŠ KANAL.

